

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk. 178. koosolek. 6. novembril 1931.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjonidesse antud esitistest ja seaduseelnõudest.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. Riigi majandusnõukogu täiendavad valimised.
5. Maaseadusega võõrandatud maade peale kinnistatud hüpoteekide kustutamise seadus — redaktsioon.
6. Kaupade sisseveo korralduse seadus — I lugemisel.
7. Kahe järgmise koosoleku määramine.
8. Riigi ärimaksu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 10.15 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Päevakorra täiendamine.

R. Kuris'e ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised, 2. punktiga — riigi majandusnõukogu täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjonidesse antud esitistest ja seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis: 1. esitise kaitseseisukorra kestuse asjas riigikaitse komisjoni;

2. kaupade sisseveo korralduse seaduse rahaasjanduse komisjoni;

3. riigi ärimaksu seaduse muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

haridusekomisjoni A. Kornell'i asemele G. Lorenz.

4. Riigi majandusnõukogu täiendavad valimised.

Valitakse:

riigi majandusnõukogusse R. Kuris'e asemele J. Zimmermann.

5. Maaseadusega võõrandatud maade peale kinnistatud hüpoteekide kustutamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

6. Kaupade sisseveo korralduse seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Masin g: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigid ja rahvad elavad praegu üle erakorraliselt raskeid aegu. Ülemaailmik majanduslik kriis, mis aasta paari eest võttis teravama kuju, ei ole veel hakanud avaldama lahenemise tundemärke, vaid ümberpöörduvalt — süvenemise sümptome. Tööpuudus kasvab, töötute arv suureneb, rahakurss mõnedes riikides on hakanud kõikumama. Kriisi lahendamiseks otsitakse abinõusid ja kriisi vastu võitlemiseks on püütud luua isegi ühisfronti, nagu seda oli Rahvasteliidu poolt moodustatud riikide tollivaherahu konverents. Kuid seni on tagajärjed saavutamata jäänud. Nüüd nähakse kriisist väljapääsu tollimüüride kõrgendamises. Nagu ükssteie võidu riigid seävad sisse uusi tolle ja võtavad tarvitusele teisi abinõusid omamaa saaduste kaitseks. Midagi ei taheta osta võõrsilt, vaid püütakse saada läbi omamaa saadustega ja omamaa kaupsid turustada välismail. Kaubanduslik solidariteet, millest on tingitud kaupade ja kapitalide vaba liikumine, mis võimaldab produktsiooni ratsionaliseerimist, see on saaduste valmistamist seal, kus selleks on eeltingimused kõige soodsamad ja kus produtseerimine tuleb kõige odavam, on heidetud täiesti kõrvale. Väliskaubanduse piiramises minnakse isegi veel kaugemale. Maksvusele on pääsemas põhimõte: ostan sinult ainult niipalju, kuipalju sina ostad minult. Sellega luuakse vahetusekaubanduse süsteem, mis oma iseloomult küll hästi enam ei vasta vabakaubanduse põhimõtetele. Meie võime kõike seda hukka mõista, meie võime vaielda selle vastu, kuid meie oleme sunnitud seda kaasa tegema. Meie peame oma väliskaubanduse reguleerimises ja oma

rahvamajanduse korraldamises käima sama rada, mis kõik teised riigid. Meie ei saa lubada väliskaupade vaba sissevoolu ajal, kus meieaasaadustele välisturgudel tehakse igasuguseid takistusi. Meie tähtsamaks ülesandeks peab olema meie riikliku rahvamajanduse tasakaalus hoidmine. Selle mõjuvaks abinõuks on aktiivne kaubabilanss. Kuna meie oma loodusevarade poolest ei ole rikkad, tuleb meie juures pidada kaubabilanssi meie majanduslikuks baromeetriks. Veel rohkem. Kaubabilansist oleneb suurel määral meie rahakurss. Kui tahame, et meie majanduslik baromeeter ei langeks, tuleb Vabariigi Valitsust varustada kõikide abinõudega, mis võimaldaks temal ära hoida seda langust. Erakorralised ajad nõuavad erakorralisi abinõusid. Praegune kaupade sisseveo korralduse seadus tahab olla sarnaseks erakorraliseks abinõuks. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

O. Strandman: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Suurel publikumil oli septembrikuu teisel poolel suureks üllatuseks, et Inglise pank, kõige kindlam pank ilmas, kindlam rahanduse kalju, naelsterlingite kulla alusel hoidmisest loobus. Kuid see üllatus oli ainult suurele publikumile. Asjatundjate ringkondades oli see ammu teada, et Inglise majanduslik seisukord suurte raskuste all kannatab. Meie nägime, seda võis ka harilik elanik näha, tööliste lahkumist valitsuse juhtimisest, isamaalise koalitsiooni loomist, kuidas uued tuuled hakkasid puhuma, ja otsiti teid, kuidas raskustest üle saada.

Välismaa spetsiaalkirjandus, kes oli huvitatud Inglismaast, ja Inglise kirjandus avaldasid oma arvamisi, ja need arvamised olid pessimistlikud. Ja kõik, keda see huvitas, võisid informatsiooni saada. Suuremates raamatutes on ka seda küsimust tõsiselt kaalutud. Ma toon ette ühe neist, René Siegfried, kes selgelt ja kujukalt Inglise seisukorrast kirjutab. See raamat on ka Saksa keelde tõlgitud ja oleks ka meil huvitav lugeda.

Nähtavasti oli lugu teisiti Eestis. Ma ei räägi meie avalikkusest, sest meie oleme väike rahvas, kellel ei ole spetsiaalkirjandust, ja ajalehed ei saa kaastöölise puudusel abijõudusid tarvitada selle probleemi lahendamiseks. Meie publikumile oli Inglise raha langus suureks üllatuseks, aga nähtavasti oli seda ka meie valitsusele ja Eesti Pangale, sest muidu jääb arusaamatuks,

mispärast need asutused, kelle ülesandeks ja kohuseks selle järele valvata, et riik kahju ei saa — ja riik on kahju saanud, nagu Eesti Panga president ajakirjandusele on seletanud — et siin midagi ette ei ole võetud. Ma ei taha kaugemale minna, vaid tahan öelda, et kui meie oma asju nii ajame, et nad nii õrnad on, et neist ei räägita, siis meie kaugele ei saa. Praegu on see juba ajalugu, ja sellepärast on Riigikogul, Eesti rahval, õigus nõuda teada, mispärast siin ajanõuete kõrgusel ei seistud, mispärast Eesti riik on sarnaseid kahjusid saanud. See on üks küsimus.

Kui selgus, kui teatavaks sai, et inglismael on langenud, siis oli loomulik ja oodata, et ka meil teatavad raskused tulemata ei jää. Seda näitasid üksikud vähemad ja suuremad riigid, kes sunnitud olid alistuma inglismaela langusele ja sellest oma järeldused tegid. Nagu meile avalikult teatavaks on saanud, on Eesti Vabariigi Valitsus ja Eesti Pank asunud seisukohale, et meie raha on küllalt kindlustatud, ja meie ei pruugi, ei tarvitse oma rahaüksuse kõigutamist ette võtta. Isiklikult pean seda sammu ja seisukohta täiesti õigeks ja pean seda ka läbiviidavaks. Kuid siin ei saa käed rüpes hoida ja oodata, mis aeg toob, vaid tuleb aktiivset majandusepoliitikat ajada, mida praegune valitsus suure kõlaga ametisseastumise juures meile lubanud. Kahjuks ei näinud meie neid samme Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga poolt mitte. Olid mõnesugused kõikumvad sammud valuuta kindluse hoidmiseks, mis alguses maksuma pandi, siis muudeti, siis uuesti maksuma pandi. Muud meie ei kuulnud. Aga mööda on läinud inglismaela langusest juba seitse nädalat. Nüüd üle öö esitatakse seaduseelnõu, tilgutatakse avalikkusesse teateid, et Eesti Panga juhatus seda on nõudnud. See seaduseelnõu kannab oma sündimismärke. Kui teated õiged on, kuidas ta on sündinud, sest räägitakse, ja ma arvan, et see õige on, et see seaduseelnõu ei ole mitte sündinud meie Majanduseministeeriumis, vaid ta on meie Välisministeeriumi ja Teedeministeeriumi koostöös saavutus. Olgu kuidas on, selle läbi, et siin mitmesugused arvamised, mitmesugused mõjutused selle seaduseelnõu vaderiteks on olnud, siis imelikul viisil selgus, et selle seaduseelnõu otstarbekohasuse kohta valitsuse liikmete hulgas, või vähemalt, kelle kohta teada, täiesti ühist arvamist ei ole. Meie kõik arvame, et seaduseelnõu on välja töötatud ja tahetakse maksuma panna Eesti Panga nõudmisel, ja vististi on seesuguse nõudmisega esinetud,

et vastu tulla Eesti Pangale ja aidata hoida meie kaubabilanssi tasakaalus, samuti võimaldada maksma panna korraldust, et meid mitte raskel ajal välismaa kaupadega üle ei ujutata. See paistis olema loomulik ja arusaadav. Kuid rahaasjanduse komisjonis oleme meie hoopis teist juttu valitsuse esitajate käest kuulnud. On ju teada kõigile, et praegusel ajal kaubanduslikkudes vahekordades läbikäigu korraldamine riikide vahel muutumas on, kus harilik kaubavaheetus kaubalepingute põhjal kitsendatud, kuna üksikud rahvad oma naha päästmiseks on asunud seisukohale, et tuleb kõigepealt enese eest hoolitseda ja alles siis vaadata, mis sünnib teisel. See on kutsunud välja teatud kitsenduse majanduslikus läbikäigus teiste riikidega. Ja loomulikult tuleb ka Eestil nende abinõude ja nende sammude peale, mis mujal ette võetud, reageerida, et mitte üksi jääda ja üldse igasugust vahekorda teistega kaotada. Kuid palju tähtsam on, mis sünnib Inglismaal. Meie teame, kuidas toimuvad Inglise valimised, meie teame, et seal praegu vististi loobumine käsil on vabakaubandusest, mis läinud aastasajal lõi Inglismaa kõige vägevamaks, tugevamaks ja rikkamaks riigiks kogu maailmas. Meie teame aga ka, et need alused praegu kõiguvad. Praegusel silmapilgul ei ole meil teada, missugune siht on Inglismaal, kuidas ta oma probleeme lahendab. Meie teame, et seal ei ole praegu, ning alles otsitakse meest, kes hakkaks Inglismaa majandusepoliitikat juhtima. Sellepärast meil praegu öelda, et meie peame endid sisse seadma selle järgi, mis Inglismaa teeb, ei ole õige. Ja kui nüüd tulla seletama, et meil see seaduseelnõu on ainult selleks, et meie peame looma aluse, kuidas meie hakkame oma kaubanduslikku vahekorda korraldama, siis pean ma ütleva, et niisuguse seaduse läbiarutamine ühe päeva jooksul on kõige keerulisem küsimus, mis meie majanduseelus on. Meie ei tea, mis teised teevad ja missugused vahekorrad seatakse, aga meie nõuame, et seaduseelnõu vastu võetakse, mis teatavat ärevust sünnitab. Minu arvates on see vastu võtmatu, siin peaks antama aega kaalumiseks ja tõsiseks läbiarutamiseks.

Kuid ma arvan, see seisukoht ei määra praegust seaduse käiku, ma arvan, avalik arvamine ja komisjoni aruandja on õigel seisukohal, kui nad ütlevad, et seadust on vaja selleks, et meie sissevedu piirata. Raske on öelda, kuidas see seadus läbi lööb, mis temaga tehakse, sest see on raamiseadus. See ripub täiesti sellest ära, mis

Vabariigi Valitsus tegema hakkab, missugused määrused, korraldused sellel alal maksma pannakse. Praegu, kuna see teadmata, ei ole põhjust asuda nende üksikute abinõude kritiseerimisele, mis Vabariigi Valitsus võiks ette võtta.

Meil on valitsenud iseäralik kord. Riigi parlamendis on enamuskoalitsioon ja opositsioon. Opositsiooni ülesanne on oma argumentid ette tuua. Prantsuse vanasõna ütleb: kui arvamised kokku pörkavad, siis selgub, kuidas lood on.

Meie praegune opositsioon on asetatud teise seisukorda. Meie ei saa seda informatsiooni, meie võime ainult tagantjärele sellest kuulda ja tagantjärele otsustada. Inglismaal nimetab ennast vastasrind Tema Majesteedi opositsiooniks. Meil kahjuks seda ei ole ja sellepärast saab ainult pärast sõna võtta ja kritiseerida ajalooliselt, ilma et seisukohta saaks võtta otstarbekohasuse üle. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei räägi ajaloolisest arenemisest, vaid sellest, mis praegu on. Räägin sellest, mis praegu raske olukorras tähtis.

Sel puhul on mul au erakonna nimel seletada, et meie ei ole, ega saa olla praegusel erakorralisel ja raskel ajal riigivalitsusele erakorraliste volituste andmise vastu, eriti volituste andmisel, mis võiksid valitsusele anda abinõusid meie krooni püsivuse kindlustamiseks. See on meie rühma seisukoht. Isiklikult lisaksin juurde, kui valitsusel ka muid abinõusid vaja on, nende vastu ei taha olla, sest praegu on olukord niisugune, et valitsus võib kõik abinõud tarvitusele võtta, mis riigi majanduslikule julgeolekule tarvilikud. (V a h e l h ü ü d e d.) Praegu on siin rühma ametlik seletus, sellega võib Riigikogu rehkendada. Kuid kahjuks, ma ütlen, on praegune olukord niisugune, et raske on kindlat seisukohta võtta ja jaatavalt otsustada selle seaduseelnõu kohta, sest näeme, et valitsuse enese ringkondades tema sihtide kohta lahkarmised on.

Praegune valitsus lubas omas deklaratsioonis uut aktiivset majandusepoliitikat, sellega uut ajajärku Eesti riigi elus.

Seda programmi lubati meile käesoleva aasta sügiseks.

Meie ootame kannatlikult seda majandusepoliitikat. Siia maani pole sellest midagi näha ega kuulda, peale praeguse raamiseaduse, mille siht ja otstarve selgusetu, ja mis halval käsitusel meie majanduseelus suuri segadusi võib tuua, see esimene aktiivne majanduseprogrammi pääsuke küll kevadet ei too.

Välisminister J. Tõnisson: Austatud Riigikogu liikmed! Valitsuse üldise tegevuse ja deklaratsiooni teostamise küsimuste suhtes ei taha mina kõneleda. See sünnib teisel teel. Minul on siin ainult tarvis tähendada nende ekslikkude väidete peale, mis eelkõnelejad ette tõid kõnesoleva seaduse tekkimise kohta. Selle seaduse esitamine otsustati Vabariigi Valitsuse poolt selle järele, kui üldise majandusliku seisukorra kohta olid nõupidamised olnud, millest osa võtsid peale valitsuseliikmete ka vastavate asutuste esindajad, kes seisukorda kõige paremini tundsid. Seaduseelnõu väljatöötamine anti ministeeriumide-vahelisse komisjoni, kust osa võtsid Majanduse-, Välis- ja kohtuministeeriumi esindajad. Seaduseelnõu valmistati ette, ilma et enne oleks küsimust avalikult hakatud arutama, sellepärast et oli tarvis esitada seaduseelnõu ühes tema väljaandmise motiividega, et asjata ei tekiks eksiarvamisi ega eksiseletusi seaduse sihtide ja seaduses ettenähtud abinõude kohta, mis praegusel ajal võiks meeoleolu laiemates hulkades ilmaasjata segada. Oli arvata, et seaduseelnõu rahaasjanduse komisjonis juba kesknädalal vastu võetakse, nõnda et siis neljapäeval oleks saadud valitsuse nimel Riigikogu üldkoosolekul täielikku ülevaadet anda selle seaduse sihtide ja temas ettenähtud teede ja abinõude kohta. Siis oleks ka selgunud, et seadus ei too kaasa kaugeleminevaid koormatusi. Kaalutlusi, mis põhjustaksid asjata sarnaseid arvamisi, ei ole siit mitte otsida. Kui siin öeldakse, et see seaduseelnõu seda ei anna, mida mõned temalt ootavad, see on meie sisseveo piiramist, siis on valitsuse nimel komisjonis juba seletatud, et selle seaduse esimene ülesanne on meil tasakaalustada aidata väliskaubandust just sel teel, et meie väljavedu katsutakse kindlustada ja temale võimalused lahti hoida arenemiseks. Kui peaks selguma, et väljaveo soodne arenemine siiski mitte ei hoia tasakaalus meie kaubabilanssi, vaid sissevedu tõuseb ülearu, siis võetakse selleks vastavad abinõud tarvitusele. Selle jaoks on praeguses seaduseelnõus ette nähtud võimalused, aga neid võimalusi ei taha valitsus sisseveo piiramise mõttes enne tarvitama hakata, kui ta informeerib Riigikogu rahaasjanduse komisjoni. Sellejuures arvatakse aga, et meil sisseveo piiramist vaevalt soovitav on ette võtta üksikute kaupade kontingentteerimisel. Kontingentide maksmapanek, kus see tarvitusele võetud, näiteks Prantsusemaal ja Lätis, on suuri raskusi esile toonud

majanduseelus ja on seganud vahekorra teiste riikidega. Sellepärast on valitsusel võimalus ja kohus kaaluda, kas ei saa sisseveo piiramist teisel teel soodsamalt ja otstarbekohasemalt läbi viia. Selles mõttes olen valitsuse esindajana rahaasjanduse komisjonis tähendanud, et tarbekorral võiks ette võtta tollide tõstmist üksikute kaupade kohta, kui sissevedu tahetakse piirata. Selle korralduse juures ei tekiks tarvidust, et praeguse käesoleva seaduse maksmapanekul hakataks suuri raskusi tegema sisseveo korraldamise alal. Kui tahame kontingenta üksikute maade suhtes maksuma panna, neid veel piirata, et vähem kaupa sisse tuleks kui nõudmine siseturul on, siis tekiks tarvidus litsentse välja andma hakata, mille kohta aga meil kogemusi minevikust küllalt on just selle poolest, et need mitte ainult ei takistaks majandusliku ja ärjelu rahulikku arenemist, vaid see korraldus tooks kaasa enesega veel palju teisi eitavaid nähtusi. Seepärast ei ole valitsus seda eelnõu esitades mitte esijoonde nihutanud sisseveo piiramist nende abinõudega, vaid on pearõhku pannud meie väliskaubanduse tasakaalustamisele sel teel, et katsutakse võimaldada sissevedu nendelt maadelt, kuhu meile avaneb võimalus oma tooteid saata.

Kõik oletused, et selle seaduse esitamine ja sisseveo piiramise abinõud on hiljaks jäänud, ei ole veel mitte millegagi põhjendatud. Meie oleme küllalt selgesti ja korduvalt rõhutanud, et meie seisukord mitte kerge ei ole, aga teiselt poolt võidakse täna veel ligemalt kuulda, kuidas meie seisukord siiski mitte nii halb ei ole, nagu seda mõneltpoolt tahetakse kujutada, ehk nagu mõneltpoolt seda ka ustakse. Meie seisukord on võrdlemisi üks parematest terves Euroopas. Mul on ülevaateid kõigi tähtsamate Euroopa maade kohta, ja ma võin öelda, et meil mingit põhjust ei ole iseäralikku ärevust oma seisukorra suhtes avaldada ja laiendada. Meie oleme praegu veel seisukorra peremehed, meil ei ole mitte ainult väliskaubanduse bilanss aktiivne, vaid sellega ühtlasi on ka meie rahvuslik maksubilanss aktiivne. Meie üldine majanduslik seisukord on, kui mõned rasked nähtused. eriti meie põllumajanduse lühiajalised laenud, maha arvata, niisugune, et mingit erilist katastroofi karta ei ole. Meie saame raskustest üle, kui meie oma närvid alal hoiaime, endid valitsema ja järjekindlalt oma majandusepoliitikat juhime, ühtlasi aga kaasa aitame selleks, et abinõud, mis seisukorra tervendamiseks ette võe-

takse, mitte ei sünni ülepeakaela, mitte ei sünnita asjata ärevust, vaid katsutakse rahulikus meeleolus valida teid, mis tarvilikud on, ilma et selle juures ka erakonna võitluses asjata meeleolu tekitab.

Majanduseminister M. Pung: Austatud Riigikogu liikmed! Siin on juba arandja poolt kirjeldus tehtud meie majandusliku kriisi kohta, ning meil on igalühel teada, et see kriis juba üle 2 aasta kestab ja ta lõppu ei ole näha, ja et meil tuleb praegusel momendil tegutseda ühes raske-
mas kriisiajajärgus. Täitsa arusaadav ja loomulik on, et siin katsutakse selgitada neid põhjusi, mis pärast meil see kriis on mõnede arvamiste järgi kaugemale süvenenud kui see süveneda oleks tarvitsenud, ja otsitakse neid asutusi ning isikuid, kes selles süvenemises süüdi võiksid olla.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Strandman tähendas seda, et Eesti Pank ei olnud küllalt ettenägelik selles, et ta õigel ajal tarvilikke sammusid ei teinud oma kattetagavara kindlustamiseks. Sellest seletusest sain ma niimoodi aru, et teatav vari Eesti Panga saamatusest peaks langema ka valitsuse tegelaste peale. Muidugi mõista on väga kerge tagantjärele otsustada seda, et olid teatud tundemärgid olemas, et Inglise pank ei suuda kullastandardi alal hoida ja et ta sellest ükskord loobuma peab. Aga need ennustused on samasugused head ennustused, nagu ilma kuulutamise ennustused. Niisuguseid kirjutusi, kus öeldud on, et Inglise pank ei suuda oma kohustustele järele tulla, neid täita, on võrdlemisi väga vähe nende kirjutuste vastu, kus olid vastupidised seletused ja nimelt selles mõttes, et vaatamata raskustele Inglise pank suudab omi kohustusi täita ja kullastandardile jääda.

Inglise panga ajaloos on mõned juhtumised, kus Inglise pank oli sunnitud kullastandardist loobuma. Need olid erakordsed juhtumised, ja need kullastandardist loobumised, mis olid endistel aegadel, ei kestnud kaua, need kestsid kaks või kolm päeva, ja siis seati harilik kord jalule, ja Inglise pank hakkas otsekohe opereerima täies ulatuses ja endistel alustel. Kui oleks võinud arvata, et Inglise pank saaks sunnitud olema oma status quo'st loobuma, siis võis igatahes enam-vähem kindlasti eeldada, et see loobumine kaua kestma ei saa. Seda ette näha, et Inglise panga kullaaluselt loobumise ajajärk saaks niikaua kestma, nagu see praegu kestnud on, ja see seisukord saab veel nähtavasti kaua kestma,

sest ei ole olemas mingeid tundemärke, et Inglise valitsus tahaks oma valuutat praegu ülepea stabiliseerima hakata, see seisukord ei olnud ühelgi inimesel minu arusaamise järgi ette näha. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma ütlen, on inimesi, kes ennustavad, et homme sajab vihma, kuna on aga ka teisi, kes ütlevad, et homme on ilus ilm, nii et 50% ennustajail on ikkagi õigus.

Edasi aktiivse majandusepolitika kohta. Aktiivne majandusepolitika ei ole mitte programm, vaid siht, kuhu poole tuleb püüda. Meie teame, et käesoleval aastal meie kaubabilanss on olnud aktiivne üheksa kuu jooksul 10 miljoni krooni suuruses, kuna see eelmisel kahel aastal oli kaunis tunduvalt passiivne. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma ei ole iialgi tahtnud eelmise valitsusega polemiseerima hakata. (V a h e l h ü ü d e d.) Igatahes oli kaubabilanss aktiivne ja senikaua, kui see aktiivne oli, siis mina isiklikult ei näinud mingit tarvidust selle järgi, et meie oleksime mingeid samme selleks teinud, et seda aktiveeti veelgi suurendada, sest iga kaubanduse aktiveeti, kui seda kitsendada liiga palju, tõmbab kokku kaubandusliku läbikäimise rahvaste ja maade vahel. See surub kaubandusliku tegevuse liiga kitsastesse piiridesse. Liiga suure aktiveedi saavutamine enesest ei ole niisugune nähtus, mida tingimata kätte saavutama peab, vaid igas asjas, nii ka siin, on teatud mõõdukus tarvilik. Sellepärast peab ütleva, et kui meil oli tänava 9 kuu jooksul 10-miljonikrooniline kaubanduse aktiveet, siis minu arvamise järgi pidi sellest aktiveedist küllalt jätkuma selleks, et meie üldist majanduslikku seisukorda kindlal alusel hoida. Muidugi asjaolud võivad ajajooksul muutuda, ja võib karta, et meil siiski sügiskuudel ja iseäranis talvekuudel võib olukord sarnaseks muutuda, et tulevad ilmsiks passiviteedi tundemärgid. See on võimalik, ja teatud ettevaatuseabinõusid on valitsusel tarvilik selles asjas ette võtta, omale volitusi saada selleks, et sarnastel olukordadel, kui niisugused nähtused ilmsiks peaksid tulema, valitsus varustatud oleks teatud volitustega, et väliskaubandust reguleerida. Valitsus seisab igatahes praegu raskete ülesannete ees. See on täiesti selge igapähele, ja kui ühe erakonna rühma juht siin teatab, et tema seda seisukohta, mis on valitsusel võetud meie valuuta kindlustamise alal, kiidab heaks, siis on see meile väga rõõmustav kuulda.

Valitsus on kindlale seisukohale asunud, et meie majandusliku läbikäimise alus, see

on stabiliseeritud Eesti kroon, peaks püsima oma praeguses kursis muutmata ja kõikumata. Seda seisukohta tuleb rõhutada igalpool, ja selle seisukoha kindlustamiseks ja tema läbiviimiseks tulevad kõik abinõud tarvitusele võtta, mis ülepea riigi valitsusel ja riigi võimudel käsitada on. Aga siin ei ole ainult selle põhimõtte deklareerimine hädatarvilik, vaid peame ka katsuma selgusele jõuda, esiteks — mis oleks krooni langemise tagajärg, ja teiseks — küsimust tuleb puudutada veel sellest küljest, kas meie ülepea suudame oma kroonikursi alal hoida. Ma kasutan käesolevat juhust selleks, et lühidalt katsuda seda küsimust neist kahest küljest valgustada. Kui meie katsume endile ette kujutada seda seisukorda, kui kroon peaks oma kursis langema, mis oleks selle languse tagajärg? Kõige esimene, kõige suurem ja laiaulatuslikum tagajärg oleks, et kõik väärtused, mis meil liiguvad, tulevad uuele ümberhindamisele. Ja kujutage ette seda suurt segadust, mis kaubanduse alal ja ülepea meie majanduslikus elus selle läbi tekib. Endised varandused saavad hävitatud, tekivad uued varandused, kuigi mitte kaugeltki selles suuruses, missuguses suuruses olid endised varandused olemas, nii et üldiselt nationaalne varanduslik seis ja laiuss langetavad suuresti. (V a h e l h ü e.)

Edasi ma pean seda tähendama, et need varandused, mis inflatsiooni ajal teki-
vad, ei ole tõsised varandused, ei ole niisugused varandused, mis oleksid küllaldaselt konsolideeritud, vaid need on kerge käega saavutatud varandused, ja nii kergelt kui nad saadud, nii kergelt nad lenda-
vad laiali. Sarnaste juhuslike varanduste saavutamine ei anna rahvamajanduses häid tagajärgi, kuna üldine varanduslik seis on langenud, ja üksikud varandused on ümber grupeeritud, ja terve majanduseelu paralüüeeritud kauemaks ajaks, ning palju jõupingutusi läheb tarvis, et jälle majanduslik nivoo saaks endisele kõrgusele tagasi tõstetud.

Edasi, kellel oleks kroonikursi langusest kasu? Kasu on ainult üksikutel inimestel, nendel, kes on üleliigsete võlgadega koormatud. Ja kui küsime, kumb on tähtsam, kas kergendada nende saatust, kes on osanud omale palju võlgu teha, kuna need on üksikud inimesed, või jälle stabiilsena hoida üldist majanduslikku seisukorda, millest on huvitatud terve rahvas ja riik, siis ma usun, et kaht vastust olla ei või, vaid peab olema ainult üks vastus: kui tuleb ohvrit tuua, siis tuleb üksikute inimeste saa-

tust ohverdada, mitte riigi või rahva saatust.

Aga läheme veel edasi. Meil on mõnegi aasta jooksul teataval viisil üldine majanduslik seisukord olnud hea, vaatamata kriisi süvenemisele, ja aja jooksul on meie rahvas oma visadusega, oma edasipüüdmise tahtega, oma paremale seisukorrale püüdmise tungiga siiski niikaugele jõudnud, et meie rahaasutustesse on teatavad hoiumummad juba kogunud. Ja see hoiumummade hulk on rahvamajanduslik jõud, mis annab kindlama aluse kõigile meie majanduslikule elule. Meie pankades on hoiumummasid ligemale 80 miljoni krooni ümber. Ma ei taha sellega mitte öelda, et need summad oleksid kõik efektiivsed rahasummad, vaid need on hoiumummad arvetel, kuid siiski on igal inimesel, kel sarnane hoiumumma olemas, õigus tshekkide näol seda arvet kasutada. Ja see võimalus, seda kapitali jõudu, mis on olemas hoiumummade näol krediidiasutustes, ära kasutada — annab kindla aluse meie majanduslikule elule, ning seda seisukorda kõigutada oleks olemas lõpmata hädaohtlik samm. Aga kui kroonikurs langeb, siis on see alus kõigutatud, siis hoiumumma omanik ei saa seda raha kätte, mis oli panka mahutatud, ta saab selle ainult nominell kätte, see ei ole see reaalsumma, mis oli mahutatud panka, kui kroon oli endisel kõrgusel. See potentsiaalne võim, mis oli hoiumummadel pankades, peab muutmata jääma rahvamajanduse heaks pankades, et ta võiks kasulikult ära tarvitatud saada üldistes riiklikkudes huvides.

Aga kui veel edasi vaatame, siis leiame, et meie kroonikursi langus raskeid tagajärgi tunda annab. Ma pean ütleva, et õnneks ei ole meil väliskohustusi mitte väga palju. Meie riigivõlad on võrdlemisi suured, aga mis puutub eramajandusesse, siis on temal olemas väliskohustusi, mis on kindlates valuutades tehtud, kuid peab ütleva, et sellest küljest erilist hädaohtu meil ei ole karta. Meil ei ole mitte karta, et need välislaenu, mis meil on eramajandusesse mahutatud, saaksid äkitselt tagasi tõmmatud, mille läbi meie valuuta seisukord oleks võinud kõigutatud saada, nagu mitmes naabermaas see on juhtunud. Seda hädaohtu meil iseenesest ei ole, kuid siiski välislaenu, mis kindlas valuutas tehtud, tulevad tasuda välisvaluutas, sellest meie ei pääse. Meie teame kõigi nende maade eeskujust, kus valuuta suuresti on langenud, et niisuguste valuuta kohustuste täitmine muutub lõpmata ras-

keks võrreldes sellega, kui need kohustused oleksid tulnud täita sarnases olukorras, kui vastava maa valuuta püsiv oli. See on lihtsalt seletatav sellega, nagu ma juba eelpool tähendasin, et valuuta langemise tagajärjel terve majanduslik seisukord läheb halvaks. Võrdeliselt ja nominell saadakse küll palju raha, aga see raha on odavaks muutunud, läbikäik ja äritegevus on kokku surutud ja sellepärast ei ole võimalik ka nii kergesti saavutada neid väärtusi, millega oleks võimalik tasuda väliskohustusi, mis on tehtud kindla valuuta alusel.

Veel üks väike asjaolu, mille peale ma Riigikogu tähelepanu tahaksin juhtida, ja mis oleks tähendamistähtne. Selleks, et krooni stabiilsust kätte saada, oli meil tarvis kanda teatavaid ohvreid. Meie ei saanud mitte ainult deklaratsiooniga öelda, et tänasest päevast oleme oma krooni kulla alusele viinud, ja asi on korras. Siin oli tarvis teha teine samm, ja see samm oli, et tegime 27-miljonit krooni välislaenu, et valuuta seisukorda stabiliseerida. Kui nüüd peaksime loobuma oma praegusest krooni kursist, see on kui meie kroon alla läheks, siis ei tea meie esiteks, kuikaugele ta alla võib minna ja teiseks on selge, et siis, kui ükskord see moment tuleb, kus tahame krooni stabiliseerida, ükskõik misugusel alusel, kas sel alusel, kuikaugele ta juba langenud või mingil teisel alusel, on täiesti selge ja kindel, et meie seda oma jõuga teha ei suuda, vaid selleks peame jälle laenu tegema ja mitte väiksemas ulatuses kui sel korral, kui seda juba kord teinud oleme. Siis hakkame asja otsast peale, ja see oleks raske: meie võlakoores suureneks ja meie traditsioonid, rahalised traditsioonid, kaotaksid oma aluse.

Tähtis on ka selle küsimuse teine külg, mille juurde tahtsin tulla ja nimelt, kas suudame oma kroonikurssi ülepea alal hoida. Ma saan aru inimestest, kes ütlevad, et see on raske ülesanne ja et seda teha ei suudeta. Kui niisugused rikkad riigid, nagu Inglismaa, Rootsi, Taani j.n.e. on sunnitud olnud oma valuuta stabiilsusest loobuma, siis on loomulik ja arusaadav kui küsitakse, kuidas meie siis võime niisuguses olukorras olla, et meie krooni kurss võiks püsima jääda. Selle kohta peab ütlema, et igal suurel riigil on ka suured kohustused, ja iseäranis mis puutub Inglismaasse, siis võttis Inglismaa pank oma peale suuremad kohustused — nüüd tagantjärele on targaks saadud — kui ta neid ajajooksul suutis täita. Seda heidetakse ette Inglismaa pangale, et ta ei oleks

pidanud üldse minema oma naelsterlingi kursi tõstmises niikaugele, nagu ta läks, vaid ta oleks pidanud naela madalama kursiga stabiliseerima.

Mis meie oludesse puutub, siis on meil muidugi mõista teatavad tingimused selleks tarvis luua ja teatavad abinõud selleks käsile võtta, et kroonikurss püsiks. Kõige tähtsamad ja olulisemad abinõusid selleks on kolm. Esimene: meie peame looma selleks, et valuutat stabiliseerida, olukorra, et meil valuuta sissevool oleks suurem kui seda ära anname. Seda valuuta sissevoolu saavutame sellega, kui kaubanduse bilanss on aktiivne, ehk õigemini öelda üldine maksubilanss. Selle poole peame igatahes püüdma, et teatav aktiivsus meie kaubanduse bilansis oleks, ja kui mitte aktiivsus kaubanduse bilansis, siis vähemalt tasakaal meie maksubilansis. Nagu ma juba siin tähendasin, meie tänavune kaubanduse bilanss on 10 miljoni krooni võrra aktiivne, ja sellest küljest meil seni ei olnud mingeid abinõusid tarvis käsile võtta, et seda aktiivsust suurendada. Aga meie peame valvel olema ja teraselt valvel olema, et meie kaubanduse bilanss mitte passiivseks ei muutuks ja seda mitte pikema aja jooksul. Lühema aja passiivseks muutumise kannatame ära, ilma et valuuta peale see mõju avaldaks. See ei ole nii hädaohtlik. Aga kui see olukord kestab kauemat aega, siis on see kardetav just selles mõttes, et see mõjuks halvasti meie valuuta seisukorra peale.

Teine tingimus on see, et meie oma riigi majapidamise peame tasakaalus hoidma. Niisama nagu on väliskaubanduse reguleerimisel rasked ülesanded ees, niisama on ka riigi majapidamise tasakaalustamise otstarbel rasked ülesanded täita. Meie teame, et meie riigi eelarvete bilansid on aasta-aastalt kahanenud ja ühtlasi sellele vastavalt on kahanenud ka riigi tulud. Et riigi tulud on kahanenud, siis oleme sunnitud olnud tegema kokkuhoidu kõikides kuludes, mis senini osutusid normaalseteks, mis aga nüüd olude sunnil on osutunud kõrgemaks, kui asjaolud lubavad.

Olgu nüüd kuidas on ja missuguste raskustega ka eelarve koostamine ei ole seotud, peame siiski läbi viima, et eelarve oleks tasakaalustatud. Mitte ainult tulevasta aasta eelarve, mis koostamisel, vaid ka käesoleva eelarve täitmine peab sündima nii, et ei oleks eelarve täitmise juures defitsiiti. Siin on olemas raskused, millest kõnelesin rahaasjanduse komisjonis, ja seepärast ei

hakka ma neid siin kordama, aga hea tahtmise juures saab nendest raskustest üle.

Kolmas tingimus on see, et Eesti Pank oma emissiooni õigust ettevaatlikult kasutaks. Mina selles asjas ei taha mingit kahtlust avaldada, et Eesti Pank seda seniajani teinud ei ole, vaid ümberpöördult, Eesti Pank on selles asjas minu arvamise järgi seni äärmise ettevaatusega toimetanud. Kui meie kroonikurssi tahame hoida, siis minu teadmise järgi on Eesti Panga juhatus praeguse olukorra juures sellel kindlal veendumusel, et seda teha tuleb, nimelt kroonikurss alal hoida ja kui tarvis, siis selleks ka kohased abinõud käsitusele võtta.

Selle detailküsimumuse juures tahaksin veel peatuda ühe niisuguse argumendi juures, mis meie kroonikursi langetajate poolt — ma pean ütleva, et neid mõned on olemas — ette tuuakse. Nimelt on nende argumendiks see, et kuna viimasel ajal on Eesti Panga emissioon suurenenud ja tunduvalt suurenenud, võib lihtsalt hariliku kodaniku seisukohalt välja minnes öelda — emissioon on tunduvalt suurenenud, rahamärke on rohkem liikvele lastud, seega on inflatsioon käes, mis seal enam pikalt rääkida. Kuid õnneks ei ole rahalised asjad nii lihtsad, vaid väga mitmete teiste küsimustega ja asjaoludega seotud. Ei lase end igakord rahalised küsimused lahendada lihtsa statistikaga ega lihtsa aritmeetikaga. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, ei lase lahendada. Raha tsirkulatsiooni suurus baseerub kolmel asjaolul. Üht asjaolu nendest ma nimetaksin negatiivseks ja kaht positiivseks. Nimelt mis negatiivsesse asjaolusse puutub, siis tingib see seda, et võimalikult vähe on tarvitusel rahamärke, ja nimelt on neid rahamärke tarvitusel sel korral vähe, kui on üldine kaubahindade langemine, ja kui väärtuste vahetus käestkätte kokku kuivab. Et meil hindade langemine on, et meie äriiline läbikäimine on kokku kuivanud, see nähtus meil on, ja see iseenesest põhjustaks emissiooni vähendamist. See on õige. See on niiöelda tsirkulatsiooni suurendamise negatiivne külg. Aga teisest küljest peab ütleva, et on tähtsad tegurid, mis selle negatiivse asjaolu küllaldaselt paralüüeerivad ja teatava plussi annavad, et õigustada suurendatud emissiooni. Esiteks emissiooni suurus on tingitud kiirusest, millisega raha peab liikuma: mida aeglasemalt raha tsirkuleerub, mida rohkem tsirkulatsiooniks läheb aega, mida pikem on liikumise tempo, seda rohkem läheb tarvis rahamärke liikvele lasta; et

äriilist läbikäimist teostada. Meil on aga märgata kõikidel aladel, et meie elutempo on pikaldasemaks läinud, ei ole enam seda elevust äriilises elus, mis mõni aasta tagasi, ja see äriiline tegevus on praegu teataval viisil tardunud olekusse sattunud üldise kriisi tõttu.

On aga veel põhjust andnud tsirkulatsiooni suurenemiseks teine asjaolu. Nagu teada on viimasel ajal elanikkude poolt palju rahamärke pankadest välja võetud, ja need rahamärgid sinna enam tagasi ei tule, need jäävad inimeste taskutesse seisma. Ja niikaua, kui need seal seisavad, ei ole need rahamärgid enam tsirkulatsiooni abinõu, vaid on surnud raha ja saab ainult siis tõsi-seks rahaks, kui ta edasi läheb, kui ta selleks määratakse, et tema tsirkuleeriks majanduseelus. Niikaua, kui rahamärgid on krediitiasutustes, on need igapähele vabalt kasutada, kas sellele inimesele, kes need sinna toonud, või krediidi alusel kolmandatele isikutele, suurendades seega läbikäimist ja äriilise tegevuse võimalust. Niikaua kui rahaline kapital on seismas, kui kapital ei täida rahvamajanduslikke ülesandeid, on ta ainult latentne jõud. Sellepärast on arvata, et kui viimasel ajal Eesti Panga emissioon on suurenenud, ta siiski ei ole niipalju suurenenud, et ta hädaohtlikuks võiks saada selles mõttes, et inflatsioon võiks tekkida. Täna Riigikogu päevakorras olevad seaduseelnõud on üheks abinõuks selleks, kuidas meie krooni stabiilsust saavutada. Ma ei taha hakata praegusel korral opositsiooniga polemiseerima, aga et meil kaubanduslikku läbikäimist on tarvis ühel ehk teisel viisil reguleerida, selle üle minu arvates kahtlust ei ole. Üks rühma lugupeetud juht tähendas, et üks võimalus selles mõttes valitsusele saab antud. Sellega ei ole muidugi mõista need abinõud veel kõik ära kasutatud, mis tänaste seaduste näol esitatud, vaid valitsusel on kavatsus mitmesuguseid teisi abinõusid käsile võtta niipalju, kui asjaolud nõuavad. On siiski arvata ja võimalik, et meie sellest raskest ajast, mis praegu üle ilma valitsemas, võrdlemisi kergemalt üle saame, kui mitmed teised suured riigid. Ma ei taha öelda, et meie läbi ja läbi haiged oleksime, vaid meie kaubandus-tööstusettevõtted kui ka põllumajandus on suuremas enamuses tervel alusel. Kui üksikud raskused ette tulevad, mis desorganiseerivad meie majanduseelu, siis on võimalusi selle parandamiseks, ja meil ei pruugi mitte öelda, et meie oleme hukka minemas. Tulevad läbi kaaluda põhjused ja tuleb kat-

suda leida abinõusid seisukorra parandamiseks ühel kui teisel alal. Kui võtame aluseks põhimõtte, et mitte üksi riiklikus majapidamises ei tule kokku hoida, vaid ka eramajapidamises tuleb kokkuhoidu saavutada, niipalju kui vähegi võimalik, siis võib kindlasti loota, et saame kergemalt raskustest üle.

(Koosolekut asub juhatama Esimees **K. Einbund.**)

Ükski kriis ei ole kestnud palju aastaid. Käesolev kriis on juba üle kahe aasta kestnud, kuid ükskord tuleb aeg, — see ei tohiks mitte enam aastaid kesta, — kus majanduslik elu õigetele rööbastele saab juhitud. Ma saan aru, et praegune üleilmlik seisukord on küll niisuguseks kujunenud, et ei saa enesele selget ettekujutust, kuhu ta ükskord välja viib. Võib-olla et siin tulevad veel suured rahvusvahelised konfliktid lahendada, võib-olla et tulevad mingid üldised abinõud tarvitusele võtta, et üleilmlikku majanduslikku elu reguleerida. Praegu seda ei või ette näha, ja keegi ei või öelda, kuidas seda seisukorda lahendada, aga et ta ükskord lahendatud saab, selle kohta kahtlust ei ole.

See oleks kõik, mis mina üldisest seisukohast tahtsin siin ette kanda Riigikogule. Võin ainult öelda veel seda, et valitsusel on kaalumisel veel teised abinõud selleks, kuidas stabiliseerida meie krooni, kuidas tarvilikud abinõud käsile võtta, et riiklikku majapidamist korda seada j.n.e. See, mis iseäranis riiklikku majapidamisesse puutub, see on eelarve küsimus, ja selle kohta siin avalikult veel seletust anda on varane. Siin on praegu ainult eeltööd käimas.

Nüüd tahtsin siin veel puudutada üht teist asja ja nimelt, et üks küsimus on meil minu arvamise järgi tarvilik katsuda võimalikult kiiremas korras lahendada, see on meie maksude asi. Meil on siin juba palju selle kohta rääkimisi olnud, et maksukoorem on meil võrdlemisi ränk, ja kas ei tule raskete aegade pärast teda kergendada, ja siin mingeid abinõusid tarvitusele võtta. Minu arvamise järgi üldine maksukoorem ei ole vist mitte nii raske, kuivõrt ta ei ole küllalt õiglane. Igatahes siin on küll tarvis katsuda kiiremas korras mingeid abinõusid leida, et maksuraskust ühtlaselt ära jagada rahvakihtide ja teenistusealade järgi. See töö on ka alles eelstaadiumis ja võtab kahjuks rohkem aega, kui see soovitav oleks, aga igatahes seda teha tuleb.

Mis aga puutub veel meie eelarve kok-

kuseadmisesse, siis muu seas on juttu olnud ka riigiteenijate palkade vähendamisest. Siin võiks ainult seda öelda, et see küsimus ei ole veel valitsuse poolt lõplikult lahendatud. Kui teisi abinõusid selleks ei peaks jätkuma, et eelarvet tasakaalu viia, siis võib-olla tuleb ka riigiteenijail ohver kanda selleks, et avitada kaasa oma teenistuse palgast mahaarvamise näol eelarve koostamiseks. Loomulikult see ohver peab jagatud olema riigiteenijatele õiglastel alustel ja nende kandejõu kohaselt. Üldise mõõdupuuga siin toimida ei saa. Need küsimused tulevad muidugi sel ajal arutamisele, kui eelarve lõplik koostamine käsil on.

Need oleksid üldised kaalutlused, mis minul Riigikogus olid ette kanda käesoleva seaduseelnõu puhul.

R. Penno: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu nõuab valitsusele erakorralisi volitusi sisseveo ja väljaveo korraldamise kohta. Härra Välisminister ja praegu härra Majanduseminister on täiendanud oma seletustega seletuskirja, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud.

Meie võime olla mitmesugustel arvamistel selle seaduseelnõu tulemuste ja tagajärgede kohta, ja meie esindajad komisjonis olid sel arvamisel, ning minu isiklik arvamine on, et selle seaduseelnõu teostamine võib minna üht või teist rada. See seadus annab, nagu komisjonis täitsa õieti tähendatud, Vabariigi Valitsusele kõik võimalused. See seadus sisaldab eneses kontingente, monopoli, see sisaldab eneses sisseveo keelu, litsentsid ja kõik, mis temast tahetakse. Muidugi sarnase seaduseelnõu ulatuse juures ta tagajärjed olenevad seaduseelnõu teostajatest. Vabariigi Valitsus nõuab enesele sarnast laiaulatuslikku volitust, mille põhjal ta võib kõik korda saata, mille põhjal temal kõik võimalused käes peavad olema. Nagu ma tähendasin, meie võime ühe või teise sammu kohta olla eriarvamisel, aga ühes küsimuses oleme Riigikogus kõik ühel arvamisel, et viimne aeg on valitsusel tegutseda. Viimne aeg sellepärast, et me ümberringi näeme mitte üksnes oma, vaid ka teiste riikide juures samme, mis erakorlseid abinõusid välja kutsunud, ja mille tagajärjed ka üksikutele juhtumistel meieni ulatunud. Meie oleme omaltpoolt Vabariigi Valitsuse kohta ja tema sammude kohta avaldanud oma arvamist. Nendega igakord, peaaegu üldse, ei ole arvestatud, kuid kui valitsusel erakor-

ralisel ajal on tarvis sarnast erakorralist võimupiiri, siis, nagu meie komisjonis tähendasime, meie selle võimupiiri andmist, kui opositsioonis olev rühm, takistama ei hakka. Valitsus peab meie majanduse stabiilsuse, majandusliku tasakaalu hoidmiseks kõik tegema. Valitsus on vastutav, et need majandusliku tasakaalu hoidmise küsimused õigel ajal ja õiget viisi otsustatud saaksid. Sellepärast meie ei taha ka täna takistuseks olla selle seaduseelnõu vastuvõtmisel, kuigi paljudes küsimustes meie selle seaduse juures teistsugusel arvamisel oleme kui Vabariigi Valitsus. Ei ole ka selle erakordse seaduse juures aega hakata üksikuid Vabariigi Valitsuse väärsamme arvustama. Meie leiame, et selleks on võimalused teisel kohal ja teisel ajal sõna võtta ja neid küsimusi kaaluda. Igatahes, kui valitsus täna saab Riigikogult sarnase üldise volituse, ma ütleksin, kõik blanko, siis tahame loota, kuigi nüüd valitsuse senised sammud seda ei õigusta, et valitsus suudab meie majandusliku tasakaalu hoidmiseks seda teha, et meil segipaisatud majanduse juures ei tuleks järgnevatel kuudel seista.

J. Z i m m e r m a n n: Kui seaduse arutamisel selge ei olnud, mis otstarbel valitsus praegu käesolevat seadust nõuab, siis nüüd, pärast valitsuse liikmete seletusi, paistab see selgem olema. Paistab nii, et valitsusel on tarvis meie kaubaostusid juhtida teatavatele maadele ja teiseks kokkuhoidlik olla välismaalt toodud kaupadega ja neid vähem tarvitada.

Mis puutub sellesse, et meie kaubaostu tahetakse saata teatavatele maadele, siis muidugi teada on see meie rahvamajanduse poolt ohver, mida siis toome, kui see seadus maksuma hakkab. Kõigepealt kaubad, mis meie oleme sunnitud ostma teatavalt maalt, ilma et kauba ostjal oleks maa valikut, lähevad kallimaks. Nähtavasti piiravad need seadused ka importööride arvu, sellega saab monopoliseeritud vaba võistlus. Mind paneb imestama see, miks valuatat tahetakse kokku hoida esimese järgu tarbeainete pealt? Miks on võetud sool selleks? Sool ei ole mitte ükski inimese toiduks, ja nagu endisel ajal, kus teda maksumisabinõuks tarvitati, ta on nüüd produtseerimise abinõuks. Põllumees peab teda loomadele andma ja selletõttu saab põllumees maksumust rohkem kui keegi teine. Tahetakse soola hakata vähem sisse vedama kui senini, see avaldaks ka oma tagajärgi just meie produtseerimise peale.

Kui neid esimese järgu tarbeaineid hakatakse vähem sisse vedama, kui senini, mis on siis selle järelendus? Järelendus on see, et tuleb vähem tarvitada, see on — tuleb viia sisse tshekisüsteem esimese järgu tarbeainete peale. Ma saan aru, kui aasta otsa ei veeta sisse ühtki autot, siis midagi katki ei ole. Ka jalgratastega oleks samane lugu. On veel terve rida teisigi aineid, mida võib kärpida, ja meie rahvamajandus selle all sugugi ei kannata. Aga siin on esitatud nimestikus terve rida aineid, näiteks sool, petrooleum j.n.e., mille sisseveo piiramisel on halvad tagajärjed.

V. H a s s e l b l a t t: Lugupeetud Riigikogu liikmed! See seaduseelnõu on minu arvates tollirahu konventsiooni ja enamsoodustuse klauseli tagajärg. Terves Euroopas meie näeme praegusel ajal kaht nähtust. Siseriiklikult meie näeme, et üks riik teise järele läheb üle sundmajandusele, Saksamaal Notverordnung'id, teistel maadel valitsuse vastavad sammud, volitusseadused j.n.e. Välispoliitiliselt seisab Euroopa praegusel ajal maailma majapidamise vapustuse tähe all. Üksikud majanduslikud sidemed riikide vahel lähevad ikka raskemaks ja tumedamaks, lähevad ikka õrnemaks ja õrnemaks, ja sellepärast haarab kogu rahvamajandus Euroopas enesekaitse poole. Sellepärast arvan ma, et käesolev seadus kuulub selle Euroopa arendamise, võib ka öelda ebaarendamise käigu hulka, mida võiks lühidalt iseloomustada.

Meil, nagu ma juba mitu korda ja ammu tähendanud, puuduvad nende majanduslike vapustuste vastuseismiseks, mis võib-olla tulevad, mis osalt on juba tulnud, vastavad kiired abinõu-võimalused. Meie Põhiseadus ei tunne seda paragrahvi, mis võimaldaks Vabariigi Valitsusel kiirelt abinõusid tarvitusele võtta Riigikogu kokku kutsumata. Sellepärast on ainukene pääsetee meil, et võimaldada valitsusele kiiresti tekkinud situatsioonidele ka kiiresti reageerida, nõndanimetatud volitusseadused. Ja ka antud puhul on meil tegemist volitusseadusega kõige puhtamal kujul. Ma juba ütlesin, et seda põhimõtet minu rühm täiesti pooldab. Valitsusel peab olema aegsasti võimalus tegutseda varem, kui teatavad majanduslikud nähtused on juba halvasti oma mõju avaldanud meie rahvamajanduse peale. Et käesolev seadus on volitusseadus, on päris loomulik, et volituse andjad ütleksid seda välja, mida nad voli-

tuse võtjalt soovivad ja tahavad. Selles suhtes olen ma juba rahaasjanduse komisjonis rõhutanud, et kahjuks selle seaduse seletuskiri ja need seletused, mis esialgu anti rahaasjanduse komisjonis, ei olnud küllaldased selleks, et õiget pilti saada, kuhu selle seadusega tüüritakse. Ma näen valuutaküsimuse ja käesoleva seaduseelnõu vahel ühendusena kaks sidet. Üks side seisab selles, et meie stabiilsust ripub sellest ära, kuivõrt suudame korras hoida maksu- ja kaubanduse bilanssi. See tähendab, kui meie maksu- ja kaubanduse bilanss on korras, siis on, nagu seda muudes maa-des näeme, kulla kattevara protsent mitte nii otsustavalt tähtis. Seda näeme Saksamaal, seal kulla kattevara ei ole — kui ma ei eksi — nii suur, kui Eestis, aga et maksubilanss on korras ja kaubanduse bilanss aktiivne, siis meie maksame Saksa marga eest praegusel ajal, kõigi vapustuste peale vaatamata, just sama palju, kui jaanuarikuul käesoleval aastal.

Peale selle on siin nimetamata jäetud teine küsimus, sellest räägiti rahaasjanduse komisjonis, see on, et rahva närvid oleksid korras, et rahutused oleksid kõrvale hoidud, et inimesed asjata ei oleks eksiarmisel ja ei kaotaks pea. See on see peapõhjus, mis pärast ma tahtsin sõna võtta, sest minu arvates võib väga palju teha, et selle seaduse juures eksiarmise ära hoida.

Selle seaduseelnõu arutamisel rahaasjanduse komisjonis oli suure eksiarmisega tegemist. Härra aruandja tähendas, et selle seaduse peatähtsus seisab selles, et sissevedu piirata. Kui küsiti, kas see on õige, sest ei saanud kuidagi ette kujutada, et selle seaduse siht on just niisugune, siis muidugi järgnes vastus, et valitsus tarvitab siin tolle... (V a h e l h ü ü e.) Seletuskiri selles mõttes võib eksiarmisele viia. Tuleb mitte unustada, et seaduse kokkuseadjad läksid välja monopoli mõistest, mis mitte harilik monopoli mõiste ei ole. Kui lööme lahti Brockhaus'i sõnaraamatu ja vaatame sõna „monopol“, siis leiame kahesuguste sihtide tähendamises 1) riigile uusi tulusid muretseda, 2) monopoli objekti kuidagiviisi siseturul korraldada. Mõlemad need peatundemärgid, mis monopolile antud, puuduvad. (V a h e l h ü ü e.) Päril õige. Tähendasin seda sellepärast, et meil, kui Riigikogu liikmetel, on kohustused... (V a h e l h ü ü e.) Härra Päts, Teie arvate, et ma tahan arvustada, ei, tahtsin ainult tähendada, et meie peame arvestama selle monopoli mõistega, mis

laiematel rahvahulkadel on. Kui kuulutame välja monopoli, siis tõuseb rahva seas arvamine, et riigil on tarvis uusi tulusid. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes arvan, kui räägitakse küsimusest, mis ühenduses selle sõnaga, eriti raamiseaduses, siis kujutavad inimesed ette midagi muud, kui seda, mis tahetakse käesoleva seadusega kätte saada.

Selle seaduse peasiht on väljendatud väga selgelt härra Väli- ja Majanduseministri poolt, ja seda pooldan täies ulatuses. Kahtlemata on tarvis välisturu korraldamiseks sarnaseid abinõusid tarvitusele võtta, nagu siin ette on pandud. Sellepärast olen rõõmus, et rahaasjanduse komisjonis tuli ilmsiks esiteks, et sellel seadusel puuduvad igasugused fiskaalsed sihid. Ja kui rahvas teab, et puuduvad fiskaalsed sihid, et riik ei taha täiendavaid tulusid muretseda, siis teavad nad ka seda, et monopoli teostavad eraisikud ei ole õigustatud oma hindadele vastavalt tuludele midagi juurde lisama. See meeoleolu on tähtis rahutuste ärahoidmiseks.

Teiseks, et selle seadusega ei taheta sissevedu piirata. See nähtub sellest, et jutt on ainult esimese järgu tarbeainetest, mitte luksusainetest, mida võib piirata, kui tahetakse importi vähendada, tollide abil.

Kolmandaks selgus rahaasjanduse komisjonis, et kõrvalisi rahvamajanduslikke sihte, sisemaalikke sihte selle seadusega ei soovita taga ajada. Tähendab monopoli, ainuõiguse, läbiviimisega kuidagi viisi sundida meie rahvamajandust teist suunda võtma, kui seda, mis rahvamajandusel kui sarnasel senini on olnud, ei ole mõeldud.

Lõpuks oli alla kriipsutatud kõigi valitsuse esindajate poolt, kes selles asjas sõna võtsid, et ei ole kavatsetud selle seadusega vaba võistlust, vaba kaubandust takistada. See põhimõte leidis seletuskirjas oma väljenduse. Selle seaduse pearaskus vist seisab selles, et ühest küljest tunnistame ja võtame õigeks selle, et suuremate volitusteta valitsusel raske oleks majanduslike vapustuste vastu seista. Teisest küljest Riigikogu suurem enamus asub seisukohal, et riigi-sotsialismi süvendamine meie riigis vaevalt oleks soovitatav. Teame, et praegune Riigivanem ja Majanduseminister, samuti paljud Riigikogu liikmed on osa võtnud kongressidest, kus ühel häälel on otsustatud, et riigi majapidamist kui niisugust eramajanduse alale ei tohiks laiendada, ja vist see seisukoht on ka praegusel ajal veel maksev. Arvan, et seaduse teostamise juures valitsus vastavad seletused leiab, et sel alal valitsus ei taha midagi

muuta, võrreldes seniste rahvamajanduslikkude printsiipidega.

Ainult üks erand on selles seaduses, mis oleks minu arvates võinud ära jääda, ja nimelt seisab see selles, et § 2 on ette nähtud, et valitsus võib monopoli või ainuõiguse teostamise edasi anda senistele importööridele või tekkivatele importööridele kui ka omavalitsustele. Kui vabakaubanduse põhimõtte alal hoida, siis oleks loomulik, et edasiantud ainuõiguse teostaksid senised firmad, kes sellega tegemist on teinud, või sellega tegemist hakkavad tegema. Omavalitsusi aga importöörideks tegema hakata see on minu arvates täitsa vildak põhimõtte, sest omavalitsused ütlevad, et nendel ei ole raha seda teha. Kahtlemata neil ei ole raha, aga nende juurde ilmub ühel ilusal päeval mõni Vafiades või keegi teine ja ütleb, minul on suured rahad, korraldame linnas suhkrumüüki j.n.e., mina finantseerin seda asja, ja kasud jagame omavahel ära. Niisugused võrgutajad võivad ilmuda omavalitsuste juurde, ning omavalitsused võivad sattuda vildakule teele. Minu arvamine on, et omavalitsuse ülesanded on teistsugused kui kauplemine, sissevedamine ja import-äritegemine. Niisugune omavalitsuse tegevus näib olevat ebaõige.

Teiseks tahtsin ühe palve esile tuua. Meie arutame erikomisjonis Riigikogu kodukorda. Seal on õige suuresti tõstetud parteide ja rühmade õigusi. Üksikul Riigikogu liikmel ei ole uue kodukorra järgi kuigipalju õigust. Tunnistatakse ainult üht üksust, see on rühma või erakonda. Kuna meil ometi räägitakse sellest, et meil kõiki õigusi tuleb tasakaalustada kohustustega. Pean ütleva, et selle seaduse arutamise juures üks rühm seda kohustust täitnud ei ole. Mina palun seda mitte halvaks panevalt arvestada, aga torkas silma, et sotsialistlik rühm möödunud rahaasjanduse komisjoni koosolekul selle küsimuse puhul sõna ei võtnud. Seda tuleb kahetseda kahel põhjusel. Esiteks sellepärast, et suur rühm peaks oma seisukoha avaldama ja mitte ainult sellega oma tegevust piirama, et teised maha hääletab. Teiseks sellepärast, et see on raamiseadus. Meie väga hästi teame, et sotsialistlikus rühmas olevatel inimestel on eramajapidamisest ja monopolist teine arusaamine, kui kodanliku rühma inimestel. Kui see seadus vastu võetakse, siis mitte ainult selle valitsuse jaoks, vaid ka tulevaste valitsuste jaoks, siis oleks tarvis, et sotsialistlik rühm ütleks, kas ta saab aru sellest seadusest nii,

kui kodanlise rühma esitajad, kes selle seaduse poolt sõna võtsid.

Vaheaeg kl. 12.10 min. — kl. 12.30 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

J. Uluots: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul ei olnud kavatsust täna sõna võtta sellepärast, et juhused oli eila rahaasjanduse komisjonis kõnesoleva küsimuse kohta mõningaid mõtteid avaldada. Osalt aga tänasel koosolekul avaldatud mõtted, osalt, ja veel rohkemal määral, aga need asjaolud, mida täna siin puudutatud ei ole, sunnivad mind ometi ka tänast koosolekut sõnavõtmiseks kasutama.

Kõige esimene küsimine, mis käesoleva seaduseelnõu arutamisel esile kerkib, on see, et selle seaduseelnõuga meie senistes majapidamise viisides ja nende alustes kahtlemata suur murrang soovitakse läbi viia. Vabakaubandusele, peale muu ka vabale väliskaubandusele antakse käesoleva seaduseelnõuga, kui ta seaduseks saab, tugev ja otsustav hoop. Kõigile neile isikuile, kes on harjunud vabakaubanduse seisukohast ka riigivõimu akte hindama, on seepärast kahtlemata küsimus, kuid võrt on tingitud ja kuid võrt on oluliselt põhjustatud sellekohase seaduseelnõu esitamine ja tarkorral selle muutmine seaduseks. Selles asjas on aga ometi olukord niisuguseks kujunenud, et käesoleva seaduseelnõu vaju-dus tundub tõsiselt aset leidvat.

Meie teame nimelt, et maailmasõda ja selle järeldused, Vene revolutsioon ja selle järeldused, iseäranis aga äärmiselt elav tehniline arenemine ja ilmasõjale järgnev „gründertum“ on enesega kaasa toonud kogu ilmas produktsiooni äärmise arenemise. See produktsiooni arenemine on aga riikide vahel tahes või tahtmata toonud enesega kaasa otsimise turgude alal. Ja selles otsimises on riigid ja majapidamise üksused omavahel kokku põrganud. See riikide ja majapidamiste kokkupõrge rahvusvaheliste turgude alal on toonud enesega kaasa praegusel korral seesuguse seisukorra, mida võiks õigusega nimetada majanduslikuks sõjaks. (V a h e l h ü ü e.) Ka anarhiaks, kui soovite. Tagajärg on igatahes see, et senine üksikute isikute ja üksikute gruppide poolt turgude otsimine ei anna enam tarvilisel määral tagajärgi. Nagu partisanisõda pole päris sõjapidami-

ne, vaid pärisõjaks on tarvis riikliku võimu vaheleastumine, riigivõimu kaudu sõjaliste jõudude korraldamine ning sõjapidamise juhtimine. Ka praegu majanduslikus sõjapidamises on üks riik teise järele asunud sel viisil rahvamajanduse mobiliseerimisele ja juhtimisele. See on toonud kaasa nende tõekspidamiste kõrvaldamisi riiklikus elus, mida meie oleme seni kalliks ja õigeks pidanud, on kaasa toonud seda, et riiklik võim rahvamajanduse korraldamisel on sunnitud vahele astuma. Nimetame seda vaheleastumist sotsialiseerimiseks, natsionaliseerimiseks või riigi sissetungiks eramajapidamisse või muul viisil, see ei muuda asja, kuidas seda tegevust nimetame. Selge on aga, et üksikmajapidamised ja üksikmajapidamiste grupid ei ole küllalt tugevad võistluses ja võitluses, kus riik oma võimuga vahele ei astu ja seda ei saa ta teha muidu, kui ta peab ennast varustama õigustega ja kohustega. Nõnda on see sündinud või sündimas mujal.

Toodud oludel on arusaadav, et ka Eesti vabariik ei saa ega suuda seista senistel rahvamajanduse korralduse alustel, et ka Eesti riik on sunnitud oma riigivõimu selleks tarvitama, et tarbekorral rahvamajanduse korraldamisse suurema jõuga ja tarvilikkude abinõudega vahele astuda.

Kui meie minult praegu toodud seisukohalt Eesti Vabariigi senist poliitikat vaatame, siis peab tunnustama, et eriti viimastel aastatel Eesti riigivõim on ennast hakanud võrdlemisi tugevasti rahvamajanduse tegevusesse segama selleks, et saavutada rahvamajanduslikult kasulikumaid tagajärgi, eriti Eesti rahva ja riigi majapidamise kaitse mõttes.

Praegu ametisolev Vabariigi Valitsus teatas oma deklaratsiooniga, et ta tahab aktiivset majandusepoliitikat ajada. Täna on väga lugupeetud härra Majanduseminister selgitanud, et teatavas suunas on see väljendust leidnud ja nimelt aktiivse kaubabilansi saavutamise näol. Ometi aga ei saa tagasi hoida tunnet nii mõnedki, ka praegu siin kõnetoolil olija, et tarvilisel määral see aktiivsus ennast avaldanud ei ole. Täna sel koosolekul on küll sel puhul seletatud, et selle hinnangu juures võib-olla on mõõduandvad mitte objektiivsed asjaolud, vaid närvide pinge ja niiöelda teatav kärsitus riigielu korraldamisel. Küsimus seisab seega selles, kas on tegemist ainult närvilikkusega, või on olemas objektiivsed asjaolud, mis sunnivad soovima teatavat aktiivsemat poliitikat majanduseelu korraldamise suhtes. Täna sel koosolekul on põh-

jendatud senise olukorra rahuldavust peaaegu alikult kahe väitega, minu arusaamise järgi väga olulise väitega. Nimelt on juhitud tähelepanu sellele, et Eesti kaubabilanss ja selle tõttu maksubilanss on olnud aktiivne, järelikult ka arvustamiseks põhjus puudub. Teiseks on juhitud õigusega tähelepanu sellele, et Eesti riigi fiskaalne majapidamine on andnud enam-vähem rahuldavaid tagajärgi selles mõttes, et riigi kulud on kattunud tuludega. Kuid kas need seletused on küllaldased selleks, et põhjustada rahulolemist senisel viisil ja kujul? Mulle näib, kui selle kahe argumendiga arvestada, siis ei ole ka praegu põhjust käesoleva seaduse esitamiseks. Ka praegu on, tänu taevale, kaubabilanss aktiivne, ka praegu on riigi eelarve täitmine rahuldavas seisukorras, ja kui see nõnda on, siis ei ole praegu põhjust esitatud seaduse vastuvõtmiseks. Näib, et praegu põhjused selleks puuduvad. Aga küsimus seisab selles, kas praegune kaubabilanss, mis käesoleval aastal soodsal viisil arenenud, ja ka praeguse riigi eelarve täitmine, mis samuti rahuldav, ometi tuleviku suhtes ei ähvarda muutuda teiseks. Ja kui meie õieti arusaame, siis ka need väga lugupeetud herrad, kes arvavad senise seisukorra rahuldavalt arenenud olevat, ühel ja samal ajal loevad tarvilikuks kõnesoleva seaduse vastuvõtmist. Kust on siis tulnud tarvidus selle seaduse järele? Nähtavasti ometigi sellest, et midagi siiski pole päris korras ja et, võib-olla, varem või hiljem niihästi kaubanduse bilansi tasakaalustamiseks, kui ka riigi eelarve täitmiseks on tarvis ekstraordinäärseid abinõusid. See, mis siia ajani olnud, ei ole seega küllaldane selle ärahoidmiseks, mis tulevikus tulla võib. On muidugi relatiivne ja väike vahe, kas vastuvõetav eelnõu pidi esitatama 2 kuni 3 nädalat varem või praegu. Aga mulle näib, et 2—3—4 viimase nädala jooksul ei ole sündinud midagi, mis on selle seaduse välja kutsunud, vaid need põhjused on varem arenenud. Ma ei taha kellelegi etteheiteid teha, vaid ütlen nüüd selgemalt, et on olnud varem ja on praegu objektiivsed põhjused, mis on tarvilikuks teinud riigivõimu relvastumise majanduseelu korraldamiseks. Ka siis, ja vaatamata sellele, kui riigi majapidamise ja väliskaubanduse seniseid saavutisi arvesse võtta.

Lugupeetud herrad! Käesoleval korral ei ole eestkätt tegemist väliskaubanduse bilansiga ja riigi majapidamise tasakaalustamisega. Meie riigi majapidamine ammutab oma tulud teatavast salvest, ja samuti

riigi väliskaubandus toob samasse salve varasid ja viib neid sealt välja. Missugune on see salv? See salv on rahvamajandus. Ja ma küsin, kas rahvamajanduse seisukohalt on objektiivseid andmeid, mis teatavaks rahutuseks tundemärke avaldavad või mitte? Mulle näib, et need märgid on tõsiselt olemas, mitte täna tekkinud vaid varem. Teie teate, kuidas kõigepealt põllumajanduse alal on tehtud suuri uuendusi, seatud sisse uusi majapidamise viise, võrreldes sellega, mis meil varem on olnud. Selle tagajärjel on põllumajanduses võrdlemisi suur produktioon võimalikuks saanud. Maailmaturu surutis on aga avaldanud tõsist mõju ka Eesti põllumajanduse produktiooni saaduste paigutamise peale. Eesti põllumajanduse produktiooni saaduste paigutamine välisturgudele on läinud rohkem ja rohkem raskeks. Meie teame, et see asjaolu oma üksikasjades nõuaks võib-olla statistilisi andmeid ja muid, aga ma tohin eeldada, et see asjaolu kõigile meile teada on. See aga ei ole väikese tähendusega küsimus. Kui meie põllumajanduslikud ettevõtted ei saa tarvilikul määral tulust selle eest, mis nad valmistavad, siis tahes või tahtmata iga majapidamise tasakaal hävineb. Seda tasakaalu saab teatava määran saavutada ka põllumajanduslikkudes ettevõtetes sel teel, et vastavalt tulude vähenemisele ka kulustid vähendatakse. Aga ka kulude vähendamisel on omad piirid. Ma ei taha sel puhul rääkida nendest põllumajapidamistest, kus nagu muudeski majapidamistes ülekulutusi on olnud, ma võtan arvesse keskmise majapidamise. Ka keskmine majapidamine on seotud teatavate kuludega, tal on tarvis teha sisseostusi, tarvis kohustusi täita teenijatega sõlmitud lepingute näol ja muude kohustuste näol. Need kulud ja kohustused ei lase ennast vähendada. Kui tulud vähenevad, kulud jäävad endiseks, kuidas saavad siis keskmised majapidamised tegutseda? On selge, et niisugustel asjaoludel on olemas suur hädaoht meie rahvamajanduse ühes osas ja nimelt põllumajanduses. On selge, et siingi ühed või teised arusaamised võivad olla. Võidakse muidugi öelda, et siin ei ole midagi katki, ei ole midagi hädaohus, võib-olla on tegemist närvilise meeoleuga. Minu arusaamise järgi käesoleval korral tuleb arvata, et Eesti rahva, praegusel korral põllumajanduses tegutsevate inimeste närvid — edaspidi ma räägin ka teistest — selles asjas, kuidas tegutseda, on täitsa rahulikud. Meie teame, et mitmes teises riigis

samastes oludes on arenenud riigikorra-vastased liikumised. Seda näeme näiteks Soomes, väga tõsised liikumised on arenemas ka Taanis. Meie põllumajanduse tegelaste seas seesugused liikumised ei ole avalikult aset leidnud. See näitab, et Eesti rahvas on vähem närvilik ja katsub raskustest üle saada ka siis, kui raskused on õige suured ja tõsised. Üks näib seega selge olevat: ainuüksi närvilikkusest siin kõnelelda oleks vist küll üleliigne, vaid siin on tegemist objektiivsete raskustega, mida minu arvates mitte ei saa kõrvale jätta ega minutikski unustada. Aga ma lähen kaugemale. Mulle näib, et mitte ainult põllumajanduse alal vaid ka teistel Eesti rahvamajanduse aladel on produktentide seisukord tõsiselt raske. Mul ei ole üksikasju teada, aga mulle näib üldiste andmete alusel, et ka tööstusealadel väljavedu meil ikka ja ikka raskemaks peab minema. See ei ole mitte täna sündinud, ega sünni ka homme, vaid see on järjekindlalt varem, aga ka tänavuse aasta jooksul end tunda andnud. Kui see nõnda on, siis millised on tagajärjed? Kui ma õieti aru saanud olen, on härra Majanduseminister juba ette kandnud, kuidas meie tööstustes tööliste arv on langenud. Töölisi on ettevõtetes tuntavalt vähendatud ka käesoleval aastal. See on tunnus selle kohta, kui tõsine on seisukord meie tööstuses. Ka siin on seega produktiooni edasiarendamise korraldamine raskes seisukorras. Kui nüüd põllumajanduses ja tööstuses on muutunud raskeks produktiooni saaduste paigutamine, siis ma küsin, kas on siis vähemalt kaubanduse alal seisukord roosiline. Mulle näib, et niipalju kui see puutub tarvitajaja ostjaskonda põllumajanduse ja tööstuse alal, kus produktiooni vähenemine toob rohkem ja rohkem kaasa raskusi, siis ka vastav ostjaskond oma sisseoste piirama peab. Kui ka see raske seisukord, milles praegu produtseerivad ringkonnad asuvad, veel ehk pole kaubanduses avaldunud, siis varem ehk hiljem see raskus peab end avaldama. Ja kui see nõnda on, siis mulle näib, et meie rahvamajanduse seisukord on tugevasti ähvardavas olukorras nii põllumajanduses ja tööstuses, kui ka kaubanduses. Ma ei taha sellega öelda, et meie oleme väljapääsematus seisukorras, vaid ma teen hoopis teistsuguseid järeldusi, teen nimelt need järeldused, mida tegin oma seletuse algusel. Mulle näib, et Eesti rahvamajandus on jõudnud niisugusesse seisukorda, kus iga majapidamine üksi rahvusvaheliselt teotseda ei saa või ei jõua.

Riik oma võimuga peab siin appi tulema, peab korraldusi looma, et Eesti rahvamajandus ka leiaks tarvilikul määral välisurgete ja teiseks, et väljastulevad saadused ei võtaks Eestis võimalusi produtseerida oma saadusi oma turule. Vabatahtlik mobilisatsioon siin nähtavasti tarvilikke tagajärgi ei anna, siin peab sunniviisil mobilisatsioon aset leidma. Ja vaadake, sellelt seisukohalt tundub mulle, ja ma mõtlen paljudele teistele, et riigivõim oleks vististi pidanud varem end selles asjas mobiliseerima, oleks pidanud vähemalt kodanikelede tegema avaldusi selles mõttes, et meie ei ole neid raskusi, mis praegu olemas, mitte silmast lasknud, vaid et meie peame neid silmas ja teotseme selles suunas, mida olukord tarvilikuks teeb. Küsimus, kas käesoleval korral on tegemist liigse närvilikkusega või on ometi olemas vastavaid objektiveid andmeid, näib eelpooltoodud seletustega vististi vastatud olevat. Selleltsamalt seisukohalt aga tuleb hinnata ka käesolevat seadust.

Selle seadusega, lugupeetud Riigikogu liikmed, olete teie kõik tuttavad. Selles seaduses näete teie, et Vabariigi Valitsus võtab endale ainuõiguse teatud kaupade sissevedu korraldada kas oma enese organite kaudu või jälle Vabariigi Valitsuse poolt määratud alustel teiste isikute ja asutuste kaudu. Täna ja varem on vahetatud mõtteid, kuivõrt on käesoleval korral tegemist monopolisüsteemiga, kontingentide süsteemiga, kuivõrt on tegemist käesoleval korral litsentside süsteemiga ja kuivõrt on käesoleva seadusega võimalik teatavate kaupade sissevedu ära keelata. Minule näib, et praegu siin esiletoodud vaieldused on teatava määrani ülearused. Vabariigi Valitsus käesoleva seaduseelnõuga tahab saada ainuõigust teatavate kaupade sisseostmisel, see on Vabariigi Valitsus tahab õigust, — kuidas meie seda ka nimetada ei tahaks, — õigust, mis harilikult kannab sisseostu monopoli nime. Aga selle oma monopoliõiguse teostamisel, — sellest seadusest järgneb igatahes see, — võib Vabariigi Valitsus teatud kaupu mitte osta, see oleks võrdne kaupade sisseveo keelule. Vabariigi Valitsus võib oma monopoliõiguse teostamisel teatavatele isikutele — mitte üksi isikutele vaid ka asutustele — loa anda sedasama riigile kuuluvat sisseostuõigust teostada. Seda õiguse üleandmist isikutele või asutustele võib nimetada ühe või teise nimetusega, kuid sisuliselt on selles vähe vahet litsentside süsteemiga. Seda sisseostuõigust teostades võib riik

ära määrata ja peabki ära määrama, kui suurel hulgal ta teatavaid kaupu sisse ostab. See ongi minu arusaamise järgi mittemidagi muud kui kontingentide süsteem. Sellest kõigest järeldan, et käesoleva seadusega Vabariigi Valitsusele antakse õigus tegutseda monopolistina, litsentside andjana, kontingentide määrajana ja kaupade sisseveo keelajana. Selles mõttes leian mina, on käesolev seadus seesugune, mis annab Vabariigi Valitsusele äärmiselt suure võimu väliskaubanduse korraldamise alal, niipalju kui see puutub sisseveosse. Kuidas hinnata seesugust võimuandmist Vabariigi Valitsusele. Ütlen, et vabakaubanduse seisukohalt see on hoop vabakaubandusele. Selles ei ole kahtlust. Arvesse võttes seisukohti, mis algul ette tõin, ja seisukohti, millel kõik Euroopa riigid asuvad, arvestades rahvastevahelise majandusliku sõja seisukohta on loomulik, et ka Eesti Vabariik selles asjas ei saa teisiti talitada, et ka Eestis peab rahvamajanduslik keskuht olema. Põhimõttelikult sellele seadusele on seega võimata vastu vaielda, arvesse võttes praegust olukorda.

Isesküsimus on see, millises suunas ja kuidas käesolevat seadust, kui ta selleks saab, teostada. Vabariigi Valitsus on võtnud, esitades käesolevat seadust, endale vastutuse seda seadust nõnda teostada, et see kogu riigis majanduslikule olemisele ja arenemisele kaasa aitaks. See on raske vastutus, mis Vabariigi Valitsus oma peale võtnud. Need õigused, mis selle seadusega valitsusele antakse, kattuvad selle vastutusega, mis valitsus enda peale võtnud. Vabariigi Valitsus on illustratsiooniks tarvilikuks pidanud juurde lisada ühe määruse, mida kavatses seaduse alusel — kui ta selleks saab — välja anda. Selles määruses näeme, millised kaubad kavatakse valitsuse poolt sisseveo ainuõiguse alla võtta. Seal näeme, missugused organid peavad vastavat sissevedu teostama j.n.e. Mulle näib, et vististi selle määruse eelnõus tulevad teatavad muudatused, kas kohe või otse varsti teostada. Teame, et Eestisse on niisuguseid kaupu sisse veetud ja ka praegu veetakse, mida Eesti rahvamajanduse organism ei vaja ja ilma milleta ta edasi läbi saab. Neid aineid minu arusaamise järgi ei ole mitte selles määruse eelnõus ette nähtud. Ma ei tea, kas valitsus loodab vastavate ainete sissevedu keelata kõrgemate tollidega, või loodab käesolevat seadust selleks kasutada, et sellekohast keeldu maksma panna. Aga minule näib, et valitsus sellest olukorrast mööda

ei pääse, et sisseveetavate ainete suhtes meie siseturgu tuleb kahtlemata rohkem kaitsta ja tarbekorral kõnesolevat määruseelnõu muuta ja täiendada. Mina arvan, et valitsus kahtlemata edaspidi seda tege-ma saab.

Teine raske küsimus on see, kes on need isikud, kellele Vabariigi Valitsus õiguse teostamise kaupade sisseveo alal üle annab? Selge on, et need inimesed ilma vastava tasuta neid operatsioone toime ei pane. Samuti on kindel, et kui kaupade hulk, mis sisse veetakse, ära määratakse, et need sissevedajad võivad omapärasesse võistlusevahekorda sattuda. Veel rohkem, nad võivad seda vahekorda lausa oma kasuks tarvitada. See küsimus võib tekitada olukorra, kus õigustamata vahekasuga võib tegemist tulla. Teisest küljest võivad tarvitajad raskustesse sattuda. Ma arvan, et valitsus sellekohase eelnõu parandusega võib ära määrata abinõud, mille abil valitsus võib praegu puudutatud küsimust rahu-likult lahendada. Esitatud eelnõust ei ole märgata, et see küsimus lahendamist oleks leidnud ja minule näib, et valitsus seda ei saa tegemata jätta. See eelnõu peaks rahuldama suuri tarvitajate hulki, samuti kui kaupmehi, kes teatavaid aineid väljastpoolt sisse veavad ja Eesti riigi siseturule edasi annavad. Aga ühes nende küsimustega tõuseb üles veel kolmas küsimus: kes on see, kes vastavaid kontingente aitab korraldada. Valitsuse poolt esitatud eelnõus on ette nähtud, et saaks loodud eriline asutus, kelle koosseisud peab määrama valitsus. Kui ma õieti aru sain siis rahaasjanduse komisjoni poolt on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu käesolevas küsimuses muudetud. Ma ei võta enese peale mitte vastutust öelda, kumb lahenduseviis on otstarbekohasem, kas Vabariigi Valitsuse või rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud ettepanek. Üks aga näib mulle selge olema, vastav asutis, kes kauba liikumist korraldab, on oma laadilt äärmiselt delikaatses olukorras. Seda delikaatsust tuleb tingimata pidada silmas. Nii siis ma jõuan otsusele, et käesoleva seaduse teostamisel võivad ellu tekkida tõsised küsimused ja nende küsimuste lahendamine oleneb tõesti Vabariigi Valitsuse oskusest, ja ma pean ütlima, majandusepoliitilisest kunstist. Millisel määral ta sellega toime saab, seda kahtlemata näeme meie edaspidi. Ühte ei saa aga salata, ja nimelt seda, et Vabariigi Valitsus käesoleva seaduseelnõuga on saanud enesele relva ja terava relva, mida ta vastavalt muidugi ka tarvitama peab.

Küsimus seisab aga selles, kas käesolev seaduseelnõu on küllaldane, et praegusi majanduslikke raskusi kõrvaldada, või ei ole ta seda mitte? Või ta on üks tähtsam samm vastaval alal, millele peavad järgnema teised? Ja kui on tarvilikud teised sammud, siis millal nad järgnema peavad? Vabariigi Valitsuse lugupeetud esitajate seletustest olen järeldanud seda, et Vabariigi Valitsus ei eita tarvidust edaspidiste eriliste volituste suhtes. Järelikult on lahtine ainult küsimus, millistel aladel see peab sündima ja millisel ajal see järgneb. Mulle näib, et kui piirduda ainult sellesama volituste ringiga, mida käesolev seadus puudutab, siis tahes või tahtmata kerkivad kaks küsimust üles. Esiteks näib mulle olevat selge, et väliskaubandust ei saa reguleerida ainult sisseveo korraldamisega, vaid tuleb tahes või tahtmata arvestada ka väljaveo korraldusega. Ei saa ette kujutada, et ükski riigivõim, Vabariigi Valitsus, saaks korraldada kaupade sisseostu ainult sealt, kuhu eraeksportöörid Eesti kaupade väljaviimisel oma heaksarvamisel välja viivad. See teeks kogu sisseostu ainuõiguse teostamise Eestile turgude mu-retsemise suhtes illusoorseks või eraeksportööride ning nende kontragentide mangesemeks. Nõnda võib ette kujutada seesugust seisukorda, et eraettevõtted oma algatusel võivad Eesti kaupu saata ühte, kahte või kolme riiki, ja Vabariigi Valitsus on muudkui sunnitud oma sisseostu-monopoliga asja korraldama nõnda, et igalt poolt vastavatest riikidest ka Eestisse ostetakse, nõnda siis talitama nii, kuidas eraettevõtjad on heaks arvanud oma kaupa välismaale pakkuda. Teiste sõnadega, ma tahan öelda, et sisseveo ainuõigus on lähedalt seotud väljaveo kontrolliga. Kuid käesoleva seaduseelnõu ülesanne on mitte ainult Eesti väliskaubanduse bilanssi ja sellega maksu-bilanssi korraldada, vaid seda enam Eesti kaubale välisturge kindlustada, siis on vististi ilmselt selge, et selle ülesande teostamine võib sündida mitte ainult sisseostude korraldamisega, vaid ka väljaveo korraldamisega. Sellest järgneb, et edasilükkamata päevaküsimus on see, et Eesti Vabariigi Valitsus omale veel volitusi nõuab väliskaubanduse alal, nimelt vähemalt väljaveo kontrollimiseks.

Teine kõnesoleva seadusega ühendusesolev küsimus on välisvaluuta küsimus. Kogu käesoleva seaduseelnõu tuuma üks osa seisab selles, et selle abil meie rahvuslikku maksubilanssi tasakaalus hoida. Sisseveo piiramine ja korraldamine määrab

selle ära, kuivõrt Eestis olev välisvaluuta võib välja minna ja saab välja minna. Teine küsimus on aga veel olulisem, kuivõrt välisvaluuta Eesti piiridesse tuleb.

Käesolevas asjas, niipalju kui ma ajakirjandusest aru saan, on Eesti Pank niisugust tegevust avaldanud. Mina arvan ka, et Eesti Pank sellel alal välisvaluuta ringvoolu asjas tegevust võib avaldada. Selge on aga ka see, et Eesti Pank kõike seda, mis on tarvis teha, ei saa ega jõua teha. Eesti Pank ei saa midagi teha välisvaluuta korraldamise alal nende eksportööridega, kes Eesti Panga krediite ei vaja. Ja kui meil niisuguseid eksportööre ei ole, kes Eesti Panga krediite ei vaja, siis võib seisukord tekkida, et nemad saavad välispankadelt krediite. Nad võivadki sel juhul seda saada, kui neil kujuneb soodsam olukord ekspordist saadava välisvaluuta realiseerimiseks võrdlemisi nende eksporteerijatega, kes kasutavad Eesti Panga krediite ja peaksid seisma Eesti Panga korralduste mõjutustel. See on üks asjaolu, mis arvesse tuleb võtta. Teine küsimus on samuti tähtis ja nimelt see, kuivõrt needki eksportöörid, kes Eesti Panga vaatlus- ja mõjutuspiirkonnas osutuvad, tõesti seda välisvaluutat, mis nad Eestist eksporteeritavate kaupade eest saavad, Eesti Panga käsutusse annavad. Kas ometi ei ole neilgi võimalik seaduslikul teel seda valuutat jätta kas välismaale või üle anda sinna, kus see Eesti rahvamajanduses tegev ei saaks olla, või tegev olla seal, kus see soovitav ei ole? Ma küsin, millisel määral käesolev seadus saab oma ülesannet täita, kui seesugune kontrollaparaat riigivõimu käsutuses ei seisa? Sellepärast arvan, et Vabariigi Valitsusel on tarvilikud mitte ainult väljaveo, vaid veel enam ka välisvaluuta kontrolli kohta sellekohased abinõud. On aga iseenesest mõistetav, et see, mis praegu ütlesin, ei pea olema Vabariigi Valitsusele mingiks ettepaneku tegemiseks. Vabariigi Valitsus on ju meie Põhiseaduse ja teiste seaduste alusel riigielu juhtija, ja kui ta leiab võimaliku olevat seesuguseid korraldusi luua või mitte luua, siis kannab tema ka selles asjas vastutust. Kuid samuti on demokraatliku riigikorra juures rahvasaadikutel ka teatav vastutus kanda, ja ka neil tuleb oma vastutuse kohaselt talitada. Ja käesoleval korral ongi viimases mõttes talitatud.

Käesoleva seadusega ühenduses on juba täna tõusnud küsimus, kas ainult nende abinõudega, mis mõeldud väliskaubanduse ja Eesti riigi eelarve teostamise

tasakaalustamiseks, on juba kõik tehtud, mis Eesti Vabariigi võimu ülesannetes käesolevates oludes kuulub. Ma juba seletasin, et Vabariigi Valitsusel on kahtlemata tarvis, ja ka Riigikogul on tarvis silmas pidada mitte ainult neid kaht asja, vaid vaadata kogu meie rahvamajandust ja eriti seda, kuivõrt Eesti majanduslik produktioon saab edasi kesta. See on sedavõrt tähtis ülesanne, mida praegustes oludes ükski riik silmast lasta ei saa ega tohi. Produktioon määrab ära, kuivõrt inimesed tööd leiavad, kapital protsente kannab, väliskaubanduse bilanss saab tasakaalustatud ja kuivõrt suured tulud meie riigi majapidamiseks on. Neid asjaolusid tuleb alaliselt arvesse võtta. Ma mõtlen, et Vabariigi Valitsus juba käesoleva seaduse teostamisel seda silmas peab. Käesoleva seadusega ja teistega on Vabariigi Valitsusel võimalusi neid aineid, mis konkureerivad Eesti territooriumil Eesti kaupadega, ära hoida ja turgu jätta Eesti kauba jaoks. Vabariigi Valitsusel on võimalusi Eesti rahvamajanduse elustamise suunas, produktiooni alalhoidmise ja arendamise ning töö leidmise suunas tegev olla. Mulle ja tervele reale teistele näib, et selles suunas seisukord on tõsiselt halvenenud. On aga ühtlasi selge Eesti rahvamajanduse produktiooni seisukohalt see, et riigivõim peab appi tulema, peab tegevusse astuma, et Eesti kaupadele välismaadel turg võimalikult avatud oleks, samuti ka kodumaal. Kui sel puhul tuleb puudus Eesti Vabariigi Valitsusel tema käsutuses olevast võimust, siis kogu Riigikogu saab selles asjas ka Vabariigi Valitsust toetama. Erakordsed ja kiired sammud on möödapääsematud ja tarvilikud. Võidakse öelda, et veel ei ole aeg küps ja rahva arvamine ei ole ette valmistatud. Niisugustele vasturääkimistele on muidugi raske vastu vaielda selles mõttes, et siin on kõik relatiivset laadi, ja riigivõimu, eriti valitsemisvõimu käsituse lähtekohtadest võidakse vastupidiselt aru saada. Võidakse muidugi aru saada, et valitsusevõim alles siis hakkab tegutsema, kui äärmine häda sunnib. Mulle aga näib, et ometi ei ole õige riigivalitsemisest nõnda mõelda, et valitsusevõimu sunnitakse midagi tegema, soovidega ja avaldustega meelitatakse või ähvardatakse üht või teist sammu ette võtma, ning valitsusevõim siis alles hakkab tegutsema, kui väljastpoolt seesuguseid impulsse on saanud. Mulle näib, et valitsemine ka rahulikul ajal on teatud inimliku ettenägemise piirides ka ettenägemine, eriti ka abinõude tarvita-

mine teatud hädaohude kõrvaldamiseks, mis tulevikus võiksid esile tulla. Seda enam on valitsusel tarvilik aktiivsus rahu- tute aegadel. Sellelt seisukohalt on praegu möödapääsematu tarvidus kiiresti kaitse- abinõusid tarvitusele võtta. Käesoleval kor- ral teatud alal on Vabariigi Valitsus seda teinud. Kuid kui ühel alal on midagi teh- tud, siis järgneb, et ka teistel aladel see peaks sündima. Mida varem Vabariigi Valitsus selleks tegevusse astub, mida ots- tarbekohasemaid ja õnnelikumaid samme tema astub, seda suurema tänu tema kaht- lemata teenib praeguste Eesti Vabariigi kodanikkude ja ka tulevaste poolt.

Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Nende seletustega olen ma oma arvamiste avaldamise lõpetanud. Ma ainult tahaksin tähelepanu juhtida sellele, millega ma algin. Ma algin sellega, et võrd- lesin praegust olukorda sõjapidamisega, nimelt selles mõttes, et praegusel ajal ei ole võimalik ainuüksi vabatahtliku rahvamajanduse mobiliseerimisega rahul- duda, vaid peab rahvamajanduses tea- tud sunnimobilisatsiooni ette võtma. Meie lühikene ajalugu, nimelt vabadusesõja aja- lugu, näitab, et meie tol ajal ka alguses katset tegime vabatahtliku mobilisatsiooni varal tööle asuda, kuid ometi sundmobili- satsiooniga oma alustatud ettevõtte täide viisime, viies kogu rahva tollaegsete jõupingutustega sõja võiduni. Lugupeet- tud Riigikogu liikmed! Käesoleval kor- ral oleme katsunud vabatahtliku mobilisat- siooniga toime saada, aga mulle näib, et oleme juba asunud sundmobilisatsiooni juurde. Sel puhul tuleb ka kogu rahva jõud tegevusse panna ja koondada, sest ühtki tõelist sõjapidamist ei saa toime pan- na muidu, kui kogu rahva jõud, kogu rahva organismi üksikud rakukesed ei ole üheks pingutuseks korraldatud. Seda ühiselt ju- hitud pingutust on tarvis teha. Minule on päris selge, et meie praegu ainult sel vii- sil oma rahvamajandust päästame, kui meie kogu rahvamajanduse jõud ühes suunas tegutsema paneme. Sel viisil võidame praeguse majandusliku sõja Eesti riigi alalhoid- miseks ja arendamiseks nõndasama, nagu seda tegime vabadusesõja ajal tollaegses otsekoheses sõjas. Ma loodan, et meie jõuame sihile, vaatamata rasketele aega- dele ja ränkadele oludele.

A. Re i: Lugupeetud Riigikogu liik- med! Eelkõnelejal professor Uluotsal oli vastuvaidlematult õigus, kui ta rõhutas, et käesolevale seadusele peavad järgnema tei-

sed abinõud Vabariigi Valitsuse poolt. Praegu läbielatavad majanduseraskused on otsata suured ja keerulised ja sellepärast peaks juba a priori selge olema, et on soo- tuks võimata miskisuguse ühe abinõuga, ühe seadusega mõjuvat abi nõutada ja ma- jandusekriisi raskused ära võita. Nende majanduslikkude raskuste vastu tuleb või- delda kombineeritud relvadega, kasutades suurt hulka abinõusid. Iga üksiku abinõu kohta ei või meie küsida, kas see abinõu üksipäini suudab meid raskustest päästa. Küsimust võib ikka ainult nii seada, kas see abinõu võiks ka kasulik olla raskuste kõrvaldamiseks. Kui ma ei eksi, see on — kui ma õieti kuulsin — rõhutas Majanduse- minister, et valitsus kaalub ka teisi abinõu- sid ja tuleb edaspidi teiste ettepanekutega Riigikogu ette.

Seaduseelnõu aruandja juba rõhutas. et kõik riigid otsivad praegu uusi teid ras- kest majanduslikust olukorrast väljapääse- miseks, ja lugupeetud eelkõneleja professor Uluots tähendas, et käesolev seaduseelnõu tähendab suurt murrangut senivalitsevais mõisteis ja meetodeis väliskaubanduse kor- raldamise alal. Käesolev seaduseelnõu tä- hendab loobumist vabakaubanduse põhi- mõttest, sellest põhimõttest, et majanduse- elu ise, ilma riigivõimu korraldava käe vahelesegamiseta korraldab end nii, kuidas rahvaste elule kõige sobivam ja kohasem. Olukord on sellaseks kujunenud, et seniste abinõudega ei saa meie enam edasi ma- janduseelu korraldamisel. Meie oleme um- mikusse sattunud, ja mitte üksi meie, vaid ka teised riigid, kellest mitmed veelgi ras- kemasse ummikusse sattunud.

Rkl. Strandman heitis valitsusele ette, mispärast niisuguse tähtsa seaduse aruta- mine sünnib nii rutulises korras. Ka pro- fessor Uluots tähendas, et oleks soovitamav olnud, kui see elnõu oleks mõni aeg va- rem Riigikokku jõudnud. Ei saa ju väielda, et see kahtlemata parem oleks olnud. See elnõu on aga oma laadilt sellane, mida peab ruttu arutama ja kiirelt vastu võtma, kui tahetakse olukorda parandada. Sellest hoolimata on aga seaduseelnõu juures va- jalik täielik selgus seaduse otstarbe suhtes. Meile peab olema selge, kuidas valitsus tahab seda seadust käsitada. Nagu härra Uluots õieti tähendas, annab seadus vali- tusele väga laiad volitused, mida võib mit- met moodi käsitada. Selle seaduse reaalsed tagajärjed olenevad suurel määral mitte elnõu tekstist, vaid sellest, kuidas seadust tahetakse käsitada. Sellepärast peab meie selle väga laiade volitusepiiridega raami-

seaduse juures selge olema, missuguseid eesmärke ja otstarbeid kavatseb valitsus taotleda selle seaduse käsitlemisega.

Lugupeetud rkl. härra Strandman tähendas, tema lootnud, et eeskätt tahetakse selle seadusega takistada sissevedu ja ära hoida meie turu üleujutamist väliskaupadega. Härra Välisministri seletuse järele on aga selle seaduse peamiseks eesmärgiks see, et valitsus saaks välisturgete kindlustada ja laiendada meie saadustele.

Kui vaatame andmeid, mis rahaasjanduse komisjonis ette toodud ja mis ka teisel teel meile teatavaks saanud, siis näeme, et sissevedu on viimase kahe aasta jooksul väga tunduvalt tagurpidi läinud. Seega pole sisseveo piiramine mitte ainuke ja õigem tee, millele eeskätt peaksime juhtima oma püüded ja tähelepanu, kui tahame oma majanduseelu, eriti rahakursi kindlustada. Sissevedu on tagurpidi läinud ja vaevalt on võimalik seda ikka rohkem ja rohkem kokku suruda, sest on niisuguseid aineid, mida tingimata on tarvis sisse vedada, ja ilma milleta meie läbi ei saa.

Tähtsam on teine otstarb, mida valitsus on siin rõhutanud selle seaduse peamise otstarbena, nimelt see, et käesoleva seaduse abil valitsusel oleks võimalik muretseda meie kaupade teatud maadele tungimiseks lahendamaid võimalusi, ja nimelt mõju avaldada, et teatavad maad annaksid tarvilikke soodustusi meie kaupade sissepääsuks. Seega püüab valitsus käesoleva seadusega meie kaubavahetust tasakaalustada rohkem selle läbi, et meie kaupadest rohkem välisvaluutat juurde voolaks, mitte aga sellega, et sisseveo kokkusurumisega valuuta vähem välja voolaks.

Tõsi küll, käesoleva aasta 9 kuu kohta on kaubabilanss aktiivne 10 miljoni krooni suuruses, aga on selge, et eelseisvad talvekuud kujunevad ses suhtes halvemateks, nii et see aktiivsus vähehaaval võib ära sulada. Seda üheltpoolt. Teiseltpoolt aga, ehkki meie krooni kurss on kindel ja püsiv, siis peab ometi raskel ajal varakult mõtlema sellele, et suurendada välisvaluuta reserve, mis vajalikud rahakursi hoidmiseks. Suure rahuldustundega ja heameelega kuulsime, et valitsusel on kindel tahe Eesti krooni kurssi hoida. Õnneks on meil üsna vähe neid inimesi, kes ringi käivad mõttega — oleks hea, kui Eesti krooni kurss langeks. Need on inimesed, kes tahaksid oma isiklikkudest majanduslikkudest raskustest sel teel välja rabeleda, et neil läheks korda oma võlgasid tasuda mada-

lama kursiga kui need tehtud. Neid inimesi võiks võrrelda inimestega, kes selleks, et oma käsi soendada, on valmis meie riigi eluhoone põlema süütama, mis neile võimaldaks oma käsi tule juures soendada. (V a h e l h ü ü d e d.) Et meie valitsusel on kindel, vankumatu seisukoht — rahakursi hoida, selle üle võib vaid tõsist rahuldust tunda.

Majanduseminister kirjeldas juba neid tagajärgi, mis kursi langemine nii riigi kui rahva majandusele tooks. Sellejuures ma rohkem peatada ei taha. Ütleksin vaid, et krooni kursi langemine tabaks kõige väärtusmini kõiki palgasajajaid, kõiki kehvi inimesi. Nendele oleks rahakursi langus otsekoheseks ruineerimiseks. Sellepärast peame meie tingimata vajalikuks kõik abinõud käsitusele võtta selle raske hädaohu ärahoidmiseks. Sellepärast tuleb pooldada kõiki abinõusid reservide suurendamiseks, mis on vajalikud, et krooni kurss kindlana püsiks.

Sedavõrt, kuidas käesoleva seaduse abil on võimalik meie kaupadele kindlustada välisturgudele pääsemist ja nende eest valuuta sissetulemist, selles ulatuses peaks käesolev seaduseelnõu olema üheks abinõuks, mis teiste abinõude kõrval aitab kindlustada meie rahakursi igasuguste hädaohude eest. Kui praegune aeg oleks normaalne, kui rahvusvahelise kaubavahetuse alal valitseksid normaalsed olud, kui rasket kriisi olemas ei oleks, siis ei oleks seda abinõu vististi mitte tarvis, siis võiksimme küll vist öelda, et Eesti krooni kurssi ei ähvarda mingi hädaoht ja sellepärast pole miskisuguseid erakorsete abinõusid tarvis käsitusele võtta. Aga meie elame praegu ennenägemata raske kriisi ajal, kus meie ümber valitseb igalpool kaos, anarhia, ja kus me iga silmapilk võime oodata kokkuvarisemisi igaltpoolt. Niisugusel ajajärgul ei tohi meie sellega rahulduda, et praegu on kaubabilanss aktiivne, 46% on valuutakate, ja kõik on korras. Nii optimistlikult ei või asja peale vaadata praegusel silmapilgul, kus kõiksugused täitsa ootamatud hiiopisõnumid võivad meid tabada igapäev. Siin peab valitsus otsima abinõusid ja teid, mis aitaksid meie rahakursi kindlustada. Ta peab abinõusid tarvitusele võtma, et tugev olla iga hädaohu vastu. Meie pole ka mitte esimesed, kes on tulnud mõtte peale käsitada niisuguseid abinõusid, millised praeguses eelnõus ette nähtud. Nii näiteks on Austria ametiühisused ja sotsiaaldemokraatlik töölispartei kaks kuud tagasi koostanud pika mär-

gukirja, milles nõutakse, et riik terve rea kaupade suhtes paneks maksma riikliku monopoli, nimelt — vilja, kiviõie, nahvta ja bensiini suhtes. Selles märgukirjas on öeldud, et sissevedu märgukirjas loetletud ainete alal moodustab $\frac{1}{4}$ kogu sisseveost. Kui need ained saaksid monopoliseeritud, siis oleksid riigile mõjuvad võimalused antud oma väljaveo suurendamiseks neisse maadesse, kust monopolivalitsus lubab kaupad sisse vedada. See näitab, et ka teistes maades leitakse seesugused häbaabinõud paratamatud olevat. Sellejuures ei saa meie silmi kinni pigistada, et väliskaubanduse monopoliseerimine muidugi ei aita saaduste hindasid odavamaks teha. Kõige odavamad hinnad püsivad arusaadavalt ikka siis, kui on täielik vabadus sealt sisse vedada, kust tahetakse. Kui aga hakatakse sissevedu reguleerima ja vabadust kitsendatakse, siis võib teatud määral kindade kallinemine tõesti aset leida. Aga siis oleks ju ilmas jumalikult lihtne elada, kui hädaabinõude valikul oleks tegemist vaid abinõudega, millistel eitavaid külgi ei ole, oleksid vaid plussid ja mitte ühtki miinust.

Kui meie tahame väliskaubanduse reguleerimise teel saavutada seda, et oma kaupade väljaveo juhime teatud maadesse, siis võime seda kätte saada, et mitmesuguste saaduste alal, kus valmistamine rängalt tagasi läinud, võidakse rohkem inimesi tööle rakendada. Selle tõttu väheneks tööpuudus, suureneks siseturu ostujõud j.n.e.

Nendest teadetest, mis Majanduseminister andis rahaasjanduse komisjonis ja mis ajalehtedes avaldatud, olgu näitena nimetatud, et meie tekstiiltööstuses on käesoleval aastal umbes 3.000 inimest vähem tööl kui kahe aasta eest. Kui nende abinõude varal, mida käesolev seadus annab, oleks võimalik teatavaid riike, kellega meie kaubavahetus on rängalt passiivne ja kel endil tekstiiltööstus peaaegu täiesti puudub, mõjutada ses mõttes, et nad ühe osa oma tekstiilkaupadest ostaksid meilt, siis oleks meil selletõttu võimalik näiteks 200—300 miljoni sendi eest oma tekstiilsaadusi nende riikide turgudele saata, ja siis võiks kas 500 või 1.000 või rohkem töölisi tekstiiltööstuse alal uuesti tööd leida. See oleks üks käesoleva seaduseelnõu headest tagajärgedest, mida võimalik kätte saada, kui seda seadust osatakse hästi ja otstarbekohaselt ära kasutada.

Teine hea tagajärg oleks muidugi see, et väljaveo laienemisega ühtlasi suureneks välisvaluuta juurdevool Eesti rahvamajan-

dusse. See kindlustaks meid selle hädaohu vastu, mida krooni langus võiks tekitada. Kui meie krooni langus tabaks, siis oleks see sajakordselt rängem koorem meie töötavatele rahvahulkadele, kui see mõnesuguste kaupade kallinemine teatavas ulatuses, mida monopoli teostamine võib enesega kaasa tuua. Kuna aga lugu nii on, et monopoli teostamine võib enesega kaasa tuua teatavat kallinemist, siis tuleb tema teostamisel teadlikult kõige suurem rõhku panna sellele, et kallinemist niipalju kui vähegi võimalik ära hoida. Seda seadust ei tohi milgil tingimusel nii teostada, et mingid üksikud ärimehed, kitsad äriühingud ringkonnad saaksid võimaluse hindu kruvida, hindu kõrgemaks ajada ja lubamata vaheltkasusid teenida. See on üks täiesti kategooriline nõudmine selle seaduse teostamise juures, mida meie rühm vajalikuks arvab rõhutada. Meie arvame aga, et seda seadust, nii nagu valitsuse esindaja on seletanud, kuidagiviisi ei saada ega võida nii teostada, nagu lugupeetud rkl. härra Zimmermann võimalikuks arvas käsitada. Härra Zimmermann kujutas asja nii ette, et tahetakse monopoli alla kuuluvate kaupade sissevedu kontingeerida. Härra Zimmermann'i arvates valitsus määraks sellase kontingendi näiteks soola sisseveole. Aga härra Välisminister seletas ometi Vabariigi Valitsuse nimel, et seda pole valitsus mõelnud teha, ja väga õieti tähendas ka härra Hasselblatt, et ka komisjonis on seletatud, et nii ei ole seda mitte mõeldud. (V a h e l h ü ü e.) Oleks ka täitsa mõttetu tekitada niisuguste massiliste tarbeainete juures kunstlik kaupade puudus, mis ajaks nende hinnad kõrgele, välja kutsudes õieti enampakkumise. Kui juba oleks tahetud tunduvalt vähendada sellaste kaupade sissevedu, siis oleks loomulikum ja otstarbekohasem olnud panna kõrged tollid soolale ja suhkrule, et sellega nende ainete hindu üles kruvida ja sellega nende tarvitamist piirata. (V a h e l h ü ü e.) Härra Välisminister aga seletas — suurte massiliste tarbeainete suhtes tahetakse vaid seda, et kaupmeestel, importööridel poleks mitte vabadust kaupad oma äranägemise järele sisse vedada neist riikidest, kust kaupmehed ise heaks arvavad ükskõik mis motiividil sisse vedada, — kas seepärast, et kaup on odavam või krediitvõimalused on paremad, arvestamata sellega, kas see maa meie kaupad ka ostab või ei osta. Seda seadust on vaja selleks, et valitsus saaks sissevedu juhtida neisse maadesse, kuhu ka meie kaupad vastavas väärtuses

välja veetakse. Vaid teises järjekorras, tähendas härra Välisminister, võib kitsendada luksuskaupade ja muude mitte hädavajalikkude kaupade sissevedu, ilma milleta võime läbi saada.

Härra Zimmermann rääkis, et teistsugused abinõud oleksid olnud soovitamamad, ja nimelt abinõud sisseveo piiramiseks. See on arusaadav, sest härra Zimmermann ministrina oli ju kõrgete tollide pooldaja. (V a h e l h ü ü e.) Luksusainete tolliga ei ole kuigipalju meie väliskaubanduse tasakaalustamiseks ära teha. Aga meie arvame, nagu ma juba algul tähendasin, et sisseveo piiramine kõrgete tollidega ei ole õige tee meie majanduseelu tasakaalustamiseks. Kõigepealt sellepärast, et see kõik raskuse veeretab konsumentidele, see on — laiadele rahvahulkadele, kehvadele kihtidele. Kui tollid kõrgele kruvitakse, siis vähendab see siseturu ostujõudu, suurendab vaesust ja ühes sellega teiseltpoolt halvendab meie väljaveotingimusi, sest see suurendab produktsiooni kulusid. Niivõrt kui elukallidus tõuseb, sedavõrt ka selle tõttu peavad töusma palgad ja teised produktsiooni kulud, ning seetõttu muutub meie väljaveotööstus vähem võistlusevõimeliseks. Sellepärast arvame, et tollide varal sisseveo vägivaldne kokkusurumine ei ole mitte õige ja otstarbekohane tee väliskaubanduse tasakaalustamiseks. (V a h e l h ü ü e.) Ma juba sellest rääkisin ja ma ei saa üht ja sama kõnet kahel lugemisel ette kandma hakata.

Kõiki neid asjaolusid silmas pidades ja lootes, et käesolevat seadust püütakse otstarbekohaselt käsitada nende põhimõtete alusel, mida siin selgitasid niihästi Välisminister kui ka Majanduseminister, leiame, et käesolev seadus on paratamatu praeguses olukorras, kuna see on üks abinõudest, mis otstarbekohase käsitamise juures peaks aitama üheltpoolt kindlustada meie kaupadele välisurgu, laiendada töövõimalusi, vähendada tööpuudust ja teiseltpoolt, suurendades välisvaluuta juurdevoolu meie rahvamajandusse, peaks rohkem kindlustama meie rahakurssi. Kõige selle tõttu ja eeldades ning olles kindlad, et valitsus võtab seaduse teostamisel ja käsitamisel tarvitusele kõik abinõud elukalliduse tõusu ärahoidmiseks — kõigil neil eeldustel leiame, et käesolev seadus on paratamata, tuleb vastu võtta, mispärast meie selle poolt hääletame.

H. K u k k e: Väga lugupeetud rahvaesindajad! Siin on juba pea kõikide rüh-

made poolt üksmeelselt toonitatud, et arutusel-olev kaupade sisseveo korralduse seadus ja sel alal suuremate volituste andmine Vabariigi Valitsusele on tingitud praeguse aja majanduslikkudest raskustest ja ülesannetest, mida riigivõimul tuleb lahendada. See on valmisoleku seadus kõige puhtamal ja paratamatul kujul. Peab juba ette valmis olema, et kui peaks kerkima uusi raskusi ja vajadusi, et siis ka abinõud ja kavad valmis oleksid, ja valitsus saaks astuda kiireid samme ja teha korraldusi, kus olukord ei luba pikemalt arutada, vaid nõuab rutulist tegutsemist. Suuremate volituste andmine valitsusele on siin tarvilik ja tervitatav, sest vastasel korral tullakse mitte üksi etteheidetega, miks ei ole midagi tehtud, miks riigivõim ei ole õigel ajal midagi teinud, vaid võib-olla et siis on võimata sündinud asjaolusid parandada. Küsimus seisab selles, kas tahame hoida oma krooni kurssi ja tahame ühes sellega ära hoida meie majanduse kokkuvarisemist, või laseme asjadel minna vabalt ja omapead. Kuid siin ei saa olla kaht arvamist. Rahulikku pealtvaatamist ei või olla. Krooni kursi ja kaubabilansi aktiveeti tuleb hoida kindlate abinõudega ja selleks tulevad Vabariigi Valitsusele anda senisest suuremad volitused. Selle juures on üldiselt täiesti rahuldav asjaolu, et käesoleva seaduse pii-rides ei kavatseta kohe hakata teostama väliskaubanduse üldist arvulist piiramist, mis tooks kaasa elukalliduse tõusu, vaid esijoones tahetakse korraldada väliskaupade sissevedu vastastikkuse alusel, nimelt sellel eesmärgil, et alles hoida välisurgusid meie põllumajanduse saadustele ja tööstuse toodetele, mis vastasel korral juba lähemal ajal meie maa kaupadele ähvardavad kaotsi minna või vähemalt kitseneda. Sisseveo arvuline piiramine tuleb aga paratamatult seda mööda, kuidas seda nõuab kaubabilansi tasakaalustamine. Muidugi tuleb siis esimeses jões piirata luksuskaupade, ülearuste kaupade ja sarnaste toodete sissevedu, mida omal maal väga hästi võime valmistada.

Vabariigi Valitsuse esitajad on teatanud, et ka uute laiemate volituste pii-rides tahab valitsus tegutseda kindlas kooskõlas rahvaesituse arvamisega ja informeerides juba ette igast tähtsamast sammust. Nii võime täie rahuldusega öelda, et valitsus kasutab oma erakordseid volitusi ikkagi ainult nõnda, et see leiaks täit usaldust ja heakskiitmist nii rahvaesituse kui ka rahva poolt, pidades eriti silmas ka abinõusid, mis hoiaksid ära elukalliduse tõusu, kui tar-

vis peaks minema kaupade sissevedu arvu-
liselt piirama hakata.

Sellepärast leiab ühendatud rahvaera-
kondade rühm, et erakordsete volituste
andmine valitsusele käesoleva seaduse alu-
sel on õige ja tarvilik.

O. K a s k: Lugupeetud Riigikogu liik-
med! Tööerakonna seisukoha on siin dek-
lareerinud rkl. Strandman. Ma tahaksin
isiklikult mõne asjaolu juures peatuda, mis
nende seadustega ühenduses on. Siin on
siiski teatud selgitust vaja sihi ja otstarbe
kohta. Eriti on valitsuse poolt seletatud,
et see seadus taotleb turukorraldust. Tei-
selt poolt teame ka ajalehtedest, et riigi-
pank krooni kindlustuseks nõuab vastavaid
samme sisseveo piiramiseks. Loomulik,
kui seadusega tahame korraldusi tegema
hakata, siis on see seaduseelnõu, mille
juures tuleb kaaluda, et ta otstarbekohane
saaks, ja mille juures närvilikkust ei tohi
tekkida. Närvilikkus võib tekkida äriilmas.
Muidugi võib vaielda selle üle, missugune
moodus, missugune süsteem kõige otstar-
bekohasem on sisseveo piiramisel ette
võtta. Siin on valitsus kaalunud neid kü-
simusi nähtavasti ja on otsusele jõudnud,
et sarnane ainuõigus riigile otstarbekoha-
sem on. — Meie teame, et riigil raha ei
ole ise kaupleva hakata ja et ta seda era-
monopoli õigusena ärimeeste, impordööri-
de, kätte annab. Siin tuleb tingimata kaa-
luda, kas meie sellega saavutame tagajärgi,
kas annab majanduslikult tagajärgi see, et
siin ilma mingi tasuta eramonopoli loo-
dakse, et mitte kaasa mõjuda palju hindade
tõusule. Kuid selge on, et fiiskus, riigi-
kassa, mingit tulu ei saa selle korraldami-
sel. On öeldud, et meil on väga tähtis just
massartiklite kohta otsekohe eramonopoli
õigus maksma panna. Eramonopol on küll
siin teisiti mõeldud, mitte sarnasel kujul,
nagu leksikonis öeldud, siin on teisel kujul
korraldatud. Valitsuse määruse kava nägi
ette 9 massartiklit. Ja lugupeetud Teede-
minister väitis, et sellepärast on võetud esi-
mese järgu tarbeained, nagu suhkur, sool,
heeringad, petrooleum j.n.e., et need on
massartiklid, ja massartiklitega saab kau-
belda teiste riikidega, kuna üksikud luksusa-
ined ei anna efektiivseid tagajärgi. Ma
luban omale siiski, milleks ma ka sõna
võtsin, öelda, et liiga palju räägitakse näi-
teks soolast. Me oleme mitme Riigikogu
liikme ja ka valitsuse liikme suust kuulnud
seda. Minu arvates on siin eksitus, kui
sool on võetud esimese järgu massartiklina
monopoli alla. Mis selle artikli all leiame?

Ma võtsin kätte väliskaubanduse andmete
kokkuvõtte ja siin ühel leheküljel leian,
et meie aastane soola sissevedu on olnud
kõigest 525.628 krooni, tähendab 50 mil-
jonit senti. Samal ajal on karusnahku,
kodujänese nahku üle 50 miljoni senti
sisse toodud, jalgrattaid üle 1 miljoni kroo-
ni, autosid 1 miljoni ja mototsikleid 92.000
krooni eest. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake,
kui riigis raske aeg, kui toonitatakse, et
kõik peavad ohvreid kandma, kui tervel
rahval tuleb ohvreid kanda, siis võime vä-
hema arvuga autodega läbi saada. Soola
tarvitust aga piirata ei saa. Raadioapa-
raate on sisse veetud 475.000 krooni eest,
tähendab raadioaparaate on umbes niipalju,
kui aastast soola sisse veetakse. Mispärast
võetakse meil kitsenduse alla esimese järgu
tarbeained, et nendega reguleerida sisse-
vedu? Ma arvan, siin see nimekiri, see
kava on liiga ruttu koostatud, ja ei ole
mitte meie kõiki artikleid läbi vaadatud.
Ma arvan küll, et esimese järgu tarbeainete
suhtes peaks siiski veel kaaluma üksikute
ainete kohta piiramise võimalust.

Ma võtan suhkru. Siin on sissevedu
5 miljonit krooni, see on üks suur mass-
artikkel. Arvan, kui on majanduslik ras-
kus, ja kui selleks kõik abinõud tulevad
tarvitusele võtta, et krooni väärtust alal
hoida ning see suhkru piiramisest ära ole-
neb, siis iga tööline, iga talupoeg on sel-
lega nõus, et olgu see suhkur 2 senti kal-
lim, kui aga riigimajandus hädaohtu ei
satuks.

On ju selge, kui ikkagi teatud kitsen-
dus tuleb, siis iga kitsendus vabakauban-
duse alal toob endaga kaasa hinna tõusu.
Seda ütlesid ka majandusringkondade esi-
tajad rahaasjanduse komisjoni koosolekul,
et ime oleks, kui see ei sünni.

On ju päevaselge, kui praegu impor-
töörid ostavad sisse odava hinnaga, sest
üldine võistlus lööb hinnad alla, siis dik-
teerib hinna turul odavam hind, olukorra
kitsenduse korral aga mitte odavam, vaid
kallim hind, siis hinnatõus tuleb kahtle-
mata. Riik ei võida aga selle korraldusega
mitte midagi. See on üks nõrgem külg
selle küsimuse juures.

Igatahes kõik abinõud, mida valitsus
praegu tarvitusele peab võtma, et kindlus-
tada meie majanduseelu, hoida tasakaalus
riigi eelarvet, piirata sissevedu, hoida alal
raha väärtust, peaksid olema vankumatud.
Meil ei tohiks sarnaseid asju ette tulla, et
ettevaatamata abinõudega välja tullakse,
mis võivad rohkem segadusi tuua ja raskusi
esile kutsuda. Nii et minu kindel veendu-

mus on, et riigielus on küllalt praktilisi näpunäiteid andnud „Erkat“. Muidugi peab ütleva, et praegune seadus ei ole enam see „Erkat“, mis tol ajal oli. Ta on mingi quasi „Erkat“.

Siin peab kaaluma, kui on võimalused korrupsiooniks ja spekulatsiooniks, et riigivõim ei võiks astuda sarnaseid samme, mis võivad desorganiseerida majanduseelu.

Lõpuks on selge, et kõik oleneb selle seaduse täitmisest, kui seda hästi täidetakse, siis võib see anda tagajärgi. Kuid caveant consules!

Riigivanem K. Päts: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie elame ajajärgul, kus ühel pool on kokku kuhjatud varandused, millega ei teata, mis peale hakata, ja teiselt pool miljonid nälgivad inimesed, kes ei tea, kuidas kõhtu täita, millega peavarju muretseda, millega riideid selga muretseda, mida teiselt pool lõpmata külluses on. See on kriis, mis praegu üle terve ilma nähtav on. Selle kriisi all kannatavad kaupade valmistajad, kapitaliomanikud ja ka need, kes kaupade valmistamiseks oma tööjõu annavad. Kui seda kriisi lahendada tahetakse, siis ei saa vaadata seda ühekülgsest tarvitaja seisukohalt, vaid ka valmistaja seisukohalt tuleb seda kaaluda.

On hädaohtlikud nähted, kus riigid lubavad oma kaupade valmistamise seisma panna. Ameerika farmerite hulgas näiteks ütlevad paljud, et nad üldse enam farmiga ei hakka tegemist tegema, vaid lähevad ära linnadesse. Need on nähtused, mis näitavad, et valmistaja tööpoolest viimse kraadini oma jõudu pingutanud on, ja et temale tuleb kuidagiviisi vastu tulla. Kui meie oma riigi majanduslikku elu vaatame, siis peame tunnistama, et praegu meil valmistajate häda suurem on kui tarvitajate oma. (V a h e l h ü ü e.) Räägin praegu hädadest.

Riigikogu tänase koosoleku vaheajal käisid minu juures täna meie ühe kõige jõukama ja kõige rohkem arenenud maakonna talupidajate esindajad, kelle hulgas ei olnud üksinda endiste talude, vaid ka asundusetalude pidajad. Ja mis ma nende käest kuulsin, mitte küll esimest kord täna, vaid korduvalt, oli see, et meil, talupidajatel, on kõiki olemas, võiksime kõiki müüa, — kuid kahjuks ei ole tarvitajaid. Meie peame oma kauba, et nüüd sügisel palku ja maksusid maksta, kas või veerandhinna eest ära andma, nii tõendasid nad. Pankadest raha võtta ei saa, pangad ei anna, ei

ole kindlustusi, ei ole käemehi. (V a h e l h ü ü d e d.)

Kui nüüd meie majanduslik seisukord säärase kaju on võtnud, et need majapidamised, mis meil aastate jooksul oma jõupingutused kapitali on paigutanud, oma juhtide intelligentsuse tagajärjel on nemad meie põllumajanduslike saaduste välis-turgudele toimetamisel suurt osa etendanud, nemad on väga suuri summe välisraha Eestisse sisse toonud, et nüüd need majapidamised niisugusesse seisukorda on sattunud, siis on loomulik, et kriisi raskuste kõrvaldamise juures peame otsima abinõusid, mis aitaksid meie saadustele turgu leida. Seisukord on praegu niisugune, et paljud eeskujulikud majapidamised, kellel võlgu ei ole ja kes isegi jõukad on, teatavad produktiivsed alad ära lõpetavad. Rääkisin hiljuti ühe Tartumaa taluomanikuga, keda laialt tuntakse ja sagedasti teistele eeskujuks seatakse, ta ütles, et ta oma talus seakavatus ära lõpetab. Ta on välja kalkuleerinud, et iga põrsas, kelle ta üles kasvatab, arvestades palkadega ja teiste kuludega, talle kahju toob.

See seaduseelnõu, mille juures paar päeva on vaieldud ja mille puhul kibedaid etteheiteid tehtud, on peaaegult sellest seisukohast välja minnes tekkinud, et meie peame valitsusele mingisugused abinõud kätte andma, et nüüd, kus kõik riigid katsumavad sissevedu kitsendada, oma kaupsid küll müüa, kuid väljast mitte sisse lasta, kus vabakaubanduse emamaa teatava pöördeni on jõudnud, et meil oleks võimalus teatavat survet avaldada maade peale, kes meilt ei osta ja kuhu meie müüa ei saa ja kust meile küllalt kaupu toodakse. Vabakauplemise korral ei saa valitsus siin midagi ära teha, sest kaubalepingud annavad võimaluse väljavõtteid teha ainult Balti riikide ja Venemaa kohta. Kui meie ühele maale suuremaid soodustusi teeme, siis tuleb seda kõigi maade kohta teha, kellega oleme lepinguvahekorras. Meie ei ole igatahes paremas seisukorras, kui teised põllumajanduslikud riigid. Teised riigid on konverentse pidanud, oma häda Rahvasteliidus ette toonud, kus Rahvasteliit on sunnitud olnud tõendama, et põllumajanduslikud riigid võivad põllusaadustele teatud preferentse saada. Niisugune suur põllumajanduslik riik meie ei ole nagu teised, et hakkaksime lepingute näol preferentse nõudma. Meie näeme, kuidas näiteks Ungari ja Jugoslaavia võitlevad, et teatavaid õigusi oma põllusaadustele saada. Sellepärast tuleb valitsusele vastava seadusega anda või-

malus sisseveoõigusi, — ma ei ütle mitte monopoli, sest meie ei taha monopoliga tegemist teha — kätte saada, et sisseveo teostamise juures oleks võimalus maksta panna teatud määrusi turgude kohta, kuhu meie kaupsid ei vii. Ja ma pean ütlema, kui meie oma väliskaubandust natukene vaatleme, siis leiame, et on maid, kes meie kaupa sugugi ei osta, kuhu meie aga väga palju müüme, ja on maid, kuhu meie palju viime, ja kust kohast meie ise pea sugugi ei osta, ja kus sellepärast teatud meelepaha meie vastu olemas, et meie sealt ainult raha välja viime. Sellest seisukohast välja minnes arvati, et see seadus on algupäraseks abinõuks, mida teistes riikides ei ole sel kujul maksta pandud. Olgu tähendatud, et valitsus ei taha mingisugust „Wnesh-torg'i“ luua, nagu Riia Vene leht sõnuheid toob, valitsus ei taha ka mingisugust „Erkat'it“ luua, mingisuguseid kaubaladusid asutada, üldse mitte kauplemisest osa võtta, vaid ainult korraldada kauplemist, luues turgusid. (V a h e l h ü ü e.) Ega Teie ka kõige rumalam ei taha olla. (V a h e l h ü ü e.) Rõõmustan väga. Leida uusi turgusid, et selle abil meie võiksime mõnesuguseid kergendusi meie produtseerijatele muretseda, mina arvan, see ei oleks mingisugune ime, nagu siin tähendati, aga meil ei ole üldse imedega tegemist seal, kus põllumajandus nii suures hädas on, seal ei oodata imesid, vaid tahetakse hinge sees hoida. (Sagedased v a h e l h ü ü d e d.) Kas veel keegi oma vahelhüüdele korda ootab või olete läbi juba? (V a h e l h ü ü e.)

Juhataja: Ma palun rahu!

Riigivanem K. P ä t s: Nüüd on kõik hüüdetarkused siis ära öeldud. (V a h e l h ü ü e.) Mina olen sellel arvamisel, et meie vististi peame mingisuguseid abinõusid ja teistsuguseid teesid otsima, et kitsendada kaupade sissevedu, mitte üksi tollide näol, sest meie näeme, et luksusartiklite pealt keelutollid annavad vähe kasu, sest need on niisugused ained, mida tuuakse üle piiri ilma igasuguste tollideta. Teised riigid on ka neid tarvitusele võtnud, ja võimalik, et meie ka neid tarvitusele peame võtma. Kui siin küsiti, miks meil on võetud sool ja teised esimesejärgu tarbeained selle seaduse alla, siis on need oma iseloomu poolest kaubad, mis enam-vähem tulevad ühelt maalt ja neid võib ühekorruga kaalule panna. Kas toome neid siit maalt või sealt maalt, selle vastu võime meie tasa-

kaaluks vastavad õigused saada. Kui meie võtame jalgrattad ja veel, mis üles loetud on, siis on need kaubad, mida korruga ehk raske on kaalule võtta, sest neid kaupu ei tooda ikka ühelt maalt sisse. Ükski maa ei ole neist niipalju huvitatud, et seepärast vastu tuleks ja hakkaks meilt ostma vastu-kaubana loomaliha või peekonit. Need on sagedasti nende seisukohalt niivõrt väikesed väljaveoartiklid, et riigid sellega ei rehkenda. Kui veame mõnelt maalt toredusekaupsid sisse ja nõuaksime, et võetaks nende lõhnaõlide eest meilt kaupa vastu, siis öeldakse, et meie sellega üldse ei rehkenda. (V a h e l h ü ü e.) Prantsusemaalt ei tule meil niipalju sisse, vaid ka üksikutest teistest riikidest. Siin on tegemist väga väikeste summadega, ja sellega ei või meie põllumajanduse ja tööstuse jaoks midagi kätte saada. Sellepärast ongi võetud suuremad kaubaartiklid. Ma arvan aga, et meie ei saa vististi sellest mööda, et tuleb seda nimekirja kohe täiendada, kui näiteks silmas peame riigid, kes veavad meile suuremal määral sisse põllutööriistu või väetisaineid. Ega valitsus selle nimekirja kokkuseadmise juures ei ole tahtnud öelda, et siin midagi uut ei tule teha. Paistis nii, et nende artiklite sisseveo ainuõiguse alla seadmisel võiks kaupleva hakata teiste maadega, kuhu meie sisse ei vea ja et need maad võtaksid mingisugust kaupa meilt. See on see pretsedent, mida tahame kätte saada.

Ei ole mingisugune saladus, et see mõte on tekkinud Põllutööministri algatusel, kes Vabariigi Valitsusele ette tõi, missugune seisukord maal on ja et tuleks põllusaaduste turgusid muretseda. Mõtete vahetamisel leiti, et tulevad niisugused abinõud tarvitusele võtta. Valitsus ei ütle sugugi, et valuuta korraldamiseks ei oleks vaja valitsusele võimalusi anda. Meie ei teinud seda aga seepärast, et iga seaduseelnõu, iga valitsuse väljaastumine sünnitab teatud psühholoogilist ärevust. Kui valitsus hakkab valuuta korraldamiseks midagi tegema, siis tekivad rahutused, teeb aga seda pank, kokku leppides omavahel, siis on see tunduv ainult üksikutele ja see ei ole kõigile käega katsutav. Kui aga Eesti Panga abinõud enam mõju ei avalda, siis astub talle valitsus appi, ja see võib ka juba ehk peagi sündida.

Ma tahan käesoleva seaduse juures, mis ka teise seadusega ühenduses, tähendada paarile asjale. Siin arvati, et kui valitsus ette pani välja- ja sissevedu piirata esimese järgu kauplustega, siis nagu tahaks tema

sellega meie riigis mingi kunstliku sisse- ja väljavedavate äride kategooria sünnitada. See, et sisse- ja väljavedu oleks paremini korraldatud, ja need ärid, kes seda teevad, seisaksid oma ülesannete kõrgusel, ja et nende äride kaudu meie rahvamajandus kahju ei saaks, selleks võime ette tuua näiteid meie tegelikust elust väga palju. Kõigil on teada, et meie võime osta Inglise riidet igalt poolt ka väikestes tükkides. Aga need ärid, kes väikestes tükkides riideid ostavad, peavad palju rohkem riide eest maksma, kui suurärid. Suurärile teevad riidevabrikandid hinnad odavamad, kui üksikute väikeste tükkide ostjaille. (V a h e l h ü ü e.) Aga siis on neil agendid, ja agent võtab oma kasu väikeste tükkide müümise juures, ja kahtlemata sisseveo juures ei kannata Inglise vabrikant ega keegi muu kui Eesti tarvitaja. Niisuguseid nähteid on õige palju. Tuntud on nähtused, et kaubaagendid panevad hotellides kaubad välja, müüvad seal ja ei maksa mingisuguseid makse riigile ega omavalitsusele. Niisugused nähtused on ebanormaalsed ja nende vastu tuleb võidelda. Üheks võitlemise abinõuks oleks see, et teatud takistusi teha, ja teiseks, et meil oleks kindel kontingent ärimehi, kes väljamaaga kaupleksid. See ei olegi mingi uuendus, sest endise Vene seaduse järgi ei olnud sarnast luba ka igal ärimehel, vaid pidi esimesejärgu patent olema, mis oli juba õige kallis. See ei tee midagi, kui kordame endist seadust, aga kui tarvis on ülevaadet ja kontrolli saada, siis on seda sel teel kergem saada. Ei ole ju kellelgi keelatud äritunnistust võtta, kui soovib luba uueks äriks saada. Ega siin riik mingit kontingenti ei loo. (V a h e l h ü ü e.) Kui sellelt seisukohalt välja minna, siis võib öelda, et ka väikese vürtspoodniku äritunnistus on temale takistuste tegemine. Kuid iga äripidamine on riigi kasuks takistatud ja maksudega koormatud. Siin on maks suurem seepärast, et siin peavad suuremad ärid olema, kes neid maksusid jõuavad maksta ja on oma loomu poolest kallihinnalised ärid.

See oleks teise seaduse kohta, ja rohkem ma märkusi teha ei taha, sest kui kõigele vastama hakkaksin, mis siin ette toodud, siis viiks see kaugele, ning seda väikest poleemikat ei maksaks seaduse juures pidada, sest see seadus on Vabariigi Valitsuse seisukohalt meie majanduseelu korraldamisele hädatarvilik.

V. Hasselblatt: Ma võtsin sõna ainult härra professor Uluotsa kõne puhul,

kuna härra professor Uluots seletas, et ühes selle seaduse tarvitamisega on seotises ka eksportmonopoli sisseseadmine. See tähendaks suurt närvilikkust, kui jääks mulje, et käesolev seadus jääb tagajärjeks sel puhul, kui meie sellele seadusele külge ei poogiks ühel ilusal päeval, võib-olla paari nädala pärast, eksportmonopoli seaduse. Eksportmonopoli seaduse puhul võtaks selle arutamine aega, ja et seadus on kiire iseloomuga, siis oleks vaevalt otstarbekohane sellest veel rääkida. Tahan öelda, et kaubandus-tööstuskoja ümber koondatud majanduseringkonnad on arvamist avaldanud, et eksportmonopol mitte mingil tingimisel ei ole otstarbekohane. Ja Vabariigi Valitsus on õieti talitanud, kui ta seda küsimust ei ole puudutanud. Sellest võib järeldust teha, et see avalik ainuõigus toob kahtlemata kaasa tarviduse, et eksportöörid katsuvad need raskused, mis praegusel ajal siin ja seal nähakse, omal algatusel kõrvaldada. Kas neid katseid on tehtud, on iseküsimus. Aga niikaua, kui need küsimused ei ole nurja läinud, ei ole tarvis selle Gespenstiga ähvardada, et kiires korras tuleb see eksportseadus.

O. K a s k: Asjalikuks märkuseks tahtsin sõna võtta. Kui lugupeetud Riigivanem rääkis, et näiteks jalgrattaid ei saa nii korraldada, need on paljude riikide peale ära jagatud... (V a h e l h ü ü e.) Jalgrattaid on aga 60 miljoni sendi eest Saksamaalt ostetud, see on rohkem kui Eesti tarvis soola peale. Edasi tahtsin tähelepanu juhtida asjaliku märkusena sellele, et ei ole täpne, kui monopole ei taheta luua, just Vabariigi Valitsuse seletuskiri näeb ette, et luuakse monopolid.

Aruandja J. M a s i n g (lõpusõna): Käesoleva seaduse tarvilikkuse vastu ei ole siin üldse vaieldud. Teeksin mõnesuguse märkuse rkl. härra Hasselblatt'i väite kohta, nagu oleksin ma aruandjana rahaasjanduse komisjonis öelnud, et selle seaduse siht on katpade sisseveo piiramine. See ei ole õige. Ma otsekohe kriipsutasin seal alla, et selle seaduse siht ei ole mitte esmajärguliste tarbeainete sisseveo piiramine, ega ka mitte eramonopolide sisseseadmine selle sõna tõsisel mõttes, vaid meie eksportkaupade turgude kindlustamine.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

7. Kahe järgmise koosoleku määramine.

Põllutöominister A. Jürman'i ettepanekul otsustatakse: 1) pidada teine Riigikogu koosolek 10 minutit pärast käesoleva koosoleku lõppu (Päevakord vaata 178. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 4.); 2) pidada kolmas Riigikogu koosolek 10 minutit pärast teise koosoleku lõppu (Päevakord vaata 178. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 5.).

8. Riigi ärimaksu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Masing: Riigi ärimaksu seaduse muut-

mise seaduseelnõu oli arutamisel rahaasjanduse komisjonis. Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse poolt esitatud motiividega ja võttis selle seaduseelnõu muutmata vastu. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.27 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).